

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST THE SCHOOL PREPAREDNESS

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-2002

Autor:

Irena HENCLOVÁ (JELENOVÁ)

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
83	45	0	55	32	2

V Liberci dne: 29. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Irena Henclová
adresa: Boženy Němcové 499/4, 460 01 Liberec
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika předškolního věku
Název BP: Školní připravenost
Název BP v angličtině: School Preparedness
Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručně, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 19. 3. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Irena Henclová

Datum: 29. 4. 2011

Podpis: Henclová

Název BP: ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Podpis:

Cíl: Jak vnímají rodiče předškolních dětí připravenost ke vstupu do ZŠ a jak vnímají a hodnotí připravenost dětí rodiče žáků prvních tříd plnících již půl roku školní docházku.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník

Literatura: ANDERSONOVÁ, Jean, FISCHGRUNDOVÁ, Susan, LOBASCHEROVÁ, Mary. *Dobrý start do školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-66-6.
BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.
BRUCEOVÁ, Tina. *Předškolní výchova. Deset principů moderní pedagogiky a jejich aplikace v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-068-5.
BUDÍKOVÁ, Jaroslava, KRUSÍNOVÁ, Patricie, KUNCOVÁ, Pavla. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-722-6637-3.
KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1040-4.
VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
VERECKÁ, Naděžda. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy. Je vaše dítě zralé pro školu? A vy?* Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-474-2.

Čestné prohlášení

Název práce: Školní připravenost
Jméno a příjmení autora: Irena Henclová
Osobní číslo: P08000093

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 29. 4. 2011

Irena Henclová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Zdeňce Michalové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, vstřícnost, velkou trpělivost a cenné informace při zpracování bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Školní připravenost

Název bakalářské práce: The School Preparedness

Jméno a příjmení autora: Irena Henclová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2011/2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Anotace

Tématem bakalářská práce je školní připravenost. Jejím cílem je zjistit, jak vnímají rodiče předškolních dětí připravenost ke vstupu do základní školy a jak vnímají a hodnotí připravenost dětí rodiče žáků prvních tříd plnících již půl roku školní docházku. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část bakalářské práce popisuje období dítěte před vstupem do základní školy, objasňuje pojmy školní zralost a školní připravenost, zabývá se možnostmi diagnostického procesu v této oblasti, pojednává o důležitosti rodiny a mateřské školy v přípravě dítěte na školu, a nakonec o samotném vstupu dítěte do školy a povinnostech s ním spojených.

Praktická část bakalářské práce obsahuje rozbor výsledků z dotazníkového šetření. Dotazník č. 1 je určen rodičům předškolních dětí a dotazník č. 2 je pro rodiče žáků prvních tříd. Oba dotazníky se snaží zachytit informace týkající se hodnocení školní připravenosti pohledem rodičů.

Klíčová slova: předškolní věk, školní zralost, školní připravenost, diagnostika, rodina, mateřská škola, základní škola.

The name of the bachelor thesis: The School Preparedness

The name of the author: Irena Henclová

The year of handing in: 2011/2012

The master of the bachelor thesis: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Annotation

The main theme of this bachelor work is school readiness. Its goal is to find out, how parents of pre school children are perceiving readiness for proceeding to elementary school and also how see and judge the readiness of children parents, that their children are attending elementary school for half a year already. The work is divided to theoretical part and practical part.

Theoretical part of the bachelor work is describing a pre school period of child's life and explains terms such as school maturity and school readiness, is dealing with possibilities of diagnostic process in this area, disserts on importance of the family and pre school facilities in a process of preparation of children for elementary school, and finally about proceeding to elementary school and duties that comes with this move.

Practical part of this bachelor work contains analysis of questionnaire research results. Questionnaire No. 1 is supposed to be filled by parents of pre school aged children, and questionnaire No. 2 is intended for parents of children, that attend 1st class at elementary schools already.

Both questionnaires are trying to get informations regarding classification of school readiness from the parents point of view.

Key words: pre school age, school maturity, school readiness, diagnostic, family, pre school facility, elementary school.

Titel der Bachelorarbeit: Die Schulreife

Name und Nachname des Autors: Irena Henclová

Akademisches Jahr der Abgabe der Bachelorarbeit: 2011/2012

Betreuerin der Bachelorarbeit: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Annotation

Das Thema der Bachelorarbeit ist die Schulreife. Das Ziel ist festzustellen, wie die Eltern von Kindern im Vorschulalter ihre Vorbereitung zum Grundschulbeginn wahrnehmen, und wie die Vorbereitung die Eltern der Erstklässlern schon nach einem Jahr des Schulbesuches beurteilen. Die Arbeit ist in einen theoretischen und einen praktischen Teil geteilt.

Der theoretische Teil der Arbeit beschreibt den Zeitabschnitt des Kinds vor dem Eintritt in die Grundschule, erklärt Begriffe der Schulreife und Schulvorbereitung, beschäftigt sich mit den Möglichkeiten von diagnostischen Verfahren in diesem Bereich, erörtert über die Wichtigkeit der Familie und des Kindergartens in der Vorbereitung der Kinder für die Schule, und letztendlich auch über dem Schulbeginnen und damit verbundenen Pflichten.

Der praktische Teil der Arbeit beinhaltet Ergebnisanalyse der Umfrage. Der Fragebogen Nr. 1 ist den Eltern von Vorschulkindern bestimmt, und der Fragebogen Nr. 2 ist für die Eltern der Erstklässlern. Beide Fragebögen versuchen Informationen, die die Schulvorbereitung durch die Elternsicht betreffen, zu sammeln.

Schlüsselwörter: Vorschulalter, Schulreife, Schulvorbereitung, Diagnostik, Familie, Kindergarten, Grundschule.

Obsah

1 ÚVOD	10
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	11
2.1 Vývojová specifika dítěte před vstupem do základní školy	11
2.1.1 Fyzický vývoj.....	11
2.1.2 Psychický vývoj	12
2.1.3 Sociální a emocionální vývoj.....	13
2.2 Rodiče dítěte předškolního věku.....	14
2.3 Pojetí předškolního vzdělávání	15
2.4 Příprava dítěte do základní školy	18
2.4.1 Role mateřské školy v přípravě dítěte do základní školy	29
2.4.2 Vliv rodiny na přípravu dítěte do základní školy	20
2.4.3 Význam spolupráce mateřské školy a základní školy	22
2.5 Školní zralost a školní připravenost	22
2.5.1 Školní zralost.....	22
2.5.2 Školní připravenost	23
2.6 Dítě zralé a připravené pro nástup do základní školy	24
2.7 Dítě nezralé a nepřípravené pro nástup do základní školy	26
2.8 Diagnostika školní zralosti a školní připravenosti	28
2.8.1 Diagnostika školní zralosti u dětského lékaře.....	28
2.8.2 Diagnostická činnost učitelky mateřské školy.....	29
2.8.3 Zápis do první třídy.....	30
2.8.4 Diagnostika školní zralosti a připravenosti v poradenském zařízení	31
2.9 Nástup dítěte do základní školy	33
2.9.1 Požadavky základní školy	34
3 PRAKTICKÁ ČÁST	36
3.1 Cíl praktické části.....	36
3.1.1 Stanovení předpokladů.....	36

3.2 Použité metody	36
3.3 Popis zkoumaného vzorku	37
3.4 Průběh průzkumu	41
3.5 Výsledky a jejich interpretace.....	41
3.5.1 Výsledky dotazníku rodičů předškolního dítěte a jejich interpretace	42
3.5.2 Výsledky dotazníku pro rodiče žáků prvních tříd a jejich interpretace	56
3.6 Ověření předpokladů.....	70
3.7 Shrnutí výsledků praktické části	73
4 ZÁVĚR.....	75
5 NÁVRH OPATŘENÍ.....	76
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
7 SEZNAM PŘÍLOH.....	83

1 ÚVOD

Nástup dítěte do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě získává novou sociální roli, stává se školákem.

Posouzení školní zralosti a připravenosti během předškolního období a nástupu do prvního ročníku základní školy je stále aktuální problém a je středem zájmu pedagogické, psychologické, lékařské, ale i rodičovské veřejnosti.

Poměrně rychle se dnes začíná přímo s výukou, která klade značné nároky na rozumovou vyspělost, ale i na přiměřenou pracovní motivaci, zájem, dostatečnou koncentraci a na řadu dalších osobních vlastností. Přitom jsme svědky toho, jak nároky stále stoupají a jsou vlastně stejné na všechny děti, s malým ohledem na jejich schopnosti, osobní vlastnosti nebo podmínky rodinného prostředí.

Nedostatečná úroveň školní zralosti a připravenosti může zapříčinit školní neúspěch již v samých počátcích školní výuky, který se může negativně promítnout na dětském sebevědomí a také v přístupu ke školní práci. Dítě tímto ztrácí nejen motivaci, ale i chuť dále pracovat. Rodiče a pedagogové by tedy měli vycházet z těchto důvodů a dětem zprostředkovat co možná nejhladší přechod z mateřské školy do školy základní. K takovému přestupu je však nutná přiměřená připravenost, která dětem postupně usnadní přechod k systematické práci.

Bakalářská práce se zabývá problematikou školní připravenosti. Cílem je zjistit, jak vnímají rodiče předškolních dětí připravenost ke vstupu do základní školy (dále jen ZŠ) a jak vnímají a hodnotí připravenost dětí rodiče žáků prvních tříd plnících již půl roku školní docházku. Práce je rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou.

Teoretická část bakalářské práce charakterizuje předškolní vzdělávání, popisuje vývojové období dítěte před vstupem do ZŠ. Analyzuje pojmy školní zralost a školní připravenost a zároveň se pozastavuje nad nezralostí a nepřípravou dítěte na školu. Dále se tato část zabývá možnostmi přípravy dítěte na školu v rodinném prostředí a v mateřské škole. Součástí je i diagnostika školní připravenosti a požadavky, které jsou na dítě ve škole kladeny.

Praktická část bakalářské práce obsahuje kvantitativní studii založenou na dotazníkovém šetření mezi rodiči předškolních dětí a rodiči žáků prvních tříd. Vymezuje hlavní cíl, pracovní předpoklady, charakterizuje výzkumný vzorek a interpretuje výsledky výzkumného šetření. Práce je zakončena doporučením pro praxi, součástí je seznam použitých zdrojů a příloh.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Vývojová specifika dítěte před vstupem do základní školy

Mezi pátým a šestým rokem věku dochází k poměrně rozsáhlým změnám a posunům ve vývoji dítěte. Nápadné je především to, že k těmto změnám dochází v poměrně krátké době a relativně najednou. Vývojové změny se týkají tělesného, psychického, citového a sociálního vývoje.

2.1.1 Fyzický vývoj

V oblasti tělesného vývoje dochází ke změně tělesné stavby. Tělo ztrácí válcovitou podobu, mizí dětská boubelatost z předcházejícího období. Mění se proporce těla, postava se protahuje a prodlužují se končetiny. Vzhledem k tělu se relativně zmenšuje i obvod hlavy. Snižuje se množství podkožního tuku, svalový reliéf je výraznější. Dochází k výměně chrupu. Vypadávají mléčné zuby a jsou postupně nahrazovány chrupem stálým. Mění se poměr výšky a váhy, dítě je vzhledem k proměně tělesné stavby relativně lehčí, je též schopné své pohyby lépe ovládat (Klégrová, 2003).

V období předškolního věku se zdokonaluje a roste kvalita pohybové koordinace. Pohyby jsou přesnější, plynulejší a účelnější. V rámci společných činností s rodiči nebo jinými dospělými dítě velmi dobře dokáže pozorovat a napodobovat sportovní aktivity, naučí se jezdit na kole, lyžovat nebo plavat. Některé šikovné děti toto již zvládly v předcházejícím období a pokud ne, tak nyní je právě vhodná doba k cvičení těchto dovedností. Pohybová koordinace se též projevuje ve schopnosti plné sebeobsluhy – dítě se samostatně obléká a svléká, skládá a uklízí si věci, zavazuje tkaničky, samostatně pečuje o svou hygienu apod. (Šulová, 2010).

Před šestým rokem dochází též k vyhranění lateralit rukou, tj. dítě dává při kreslení či jiné činnosti přednost pravé nebo levé ruce. Rovněž se zlepšuje a vyzrává jemná motorika. Dítě je schopno přesnějších a jemnějších pohybů rukou a prstů, které mu pak umožňují dobré ovládání psacího náčiní. Svou zručnost cvičí v mnohých hrách s kostkami, s pískem, s modelínou a zejména při kresbě, kde se uplatní rychlý růst jeho rozumového pochopení světa. Kresba pětiletého dítěte odpovídá již předem stanovené představě, je propracovanější, obohacená o detaily a také prozrazuje lepší motorickou koordinaci (postava má hlavu, trup, ruce, nohy, ústa, oči, nos, i když paže jsou povětšinou znázorňovány pouhými čarami

a proporce jsou víceméně nahodilé). Výtvar šestiletého dítěte, připraveného pro školu, je už po všech stránkách vyspělejší.

Celkové vyžívání jemné motoriky se týká i mikromotoriky mluvidel a očí. Mezi pátým a šestým rokem se postupně upravuje výslovnost jednotlivých hlásek. Dítě je již schopno vědoměji ovládat mluvidla (jazyk a ústa), aby mohlo být záměrně vedeno a cvičeno ke správné výslovnosti. Také pohyby očí dozívají a dostívají se v podstatě na úroveň, jaká je u dospělého. Dobrá koordinace očních pohybů je důležitá pro nácvik čtení. Umožňuje, aby se oči mohly plynule pohybovat po řádku a dítě mohlo postupně sledovat a číst text.

Spolu s vyspíváním tělesným dochází i k zvyšování celkové odolnosti organismu. Dítě je méně nemocné, lépe se vyrovnává s běžnými nemocemi (rýma, nachlazení apod.), zlepšuje se imunita organismu. Dítě vydrží i větší tělesnou námahu a lépe hospodáří se svými silami. Je schopno náročnějších sportovních výkonů a dovede se přizpůsobit větší a delší fyzické a psychické zátěži (Klégrová, 2003).

2.1.2 Psychický vývoj

Pro předškolní věk je charakteristické **názorné, intuitivní myšlení**. Dochází k chápání jednotlivých vztahů a souvislostí mezi věcmi na názorné úrovni. Dítě se zajímá o původ věcí, jejich účel a význam. Osvojuje si základy myšlenkových operací, jako je analýza a syntéza, abstrakce a konkretizace na konkrétních předmětech. Typickými znaky předškolního dítěte v myšlení je **egocentrismus** (tj. zkreslovat úsudky na základě subjektivních preferencí), **fenomenismus** (tj. důraz na určitou, zjevnou podobu světa, event. na takovou představu), **prezentismus** (tj. vazba na přítomnost) a **antropomorfismus** (tj. tendence polidšťovat předměty) (Vágnerová, 2000).

Vnímání je globální, dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí. Rozvíjí se zraková a sluchová diferenciacce, která je nezbytná pro pozdější proces analýzy a syntézy při čtení a psaní. Vnímání času a prostoru je dosud nepřesné.

Představy předškolního dítěte jsou bohaté a barvité. Často jsou mezery mezi vnímanými jevy či jednotlivými detaily doplňovány tzv. dětskou konfabulací, (tj. smyšlenkami, o nichž jsou děti přesvědčeny, že jsou pravdivé). V předškolním období dochází k významnému procesu decentrace, při kterém se dítě učí, že existence prostorového, časového a příčinného světa jevů nezávisí na něm. K tomu však potřebuje opakované zkušenosti ze sociálních interakcí.

Paměť převažuje mechanická, konkrétní, krátkodobá a má převážně charakter bezděčného zapamatování a uchování. Mezi pátým a šestým rokem se začíná uplatňovat paměť záměrná a nastupuje působnost paměti dlouhodobé (Šulová, 2010).

V předškolním období dále dochází ke zkvalitnění **řečových dovedností**. V období pátého až šestého roku dítě dokáže zopakovat poměrně dlouhou větu, spontánně spočítat, pojmenovat předměty kolem sebe a vysvětlit jejich význam. Bez problémů dokáže vyprávět kratší příběh, téměř bez pomocných otázek. Dále v tomto období dítě již zvládá správnou výslovnost většiny hlásek, umí popsat děj na obrázku, gramaticky správně a srozumitelně se vyjadřovat (Klenková, Kolbábková, 2002).

2.1.3 Sociální a emocionální vývoj

Dítě také vyžívá sociálně a emocionálně. Tento vývoj je velmi důležitou oblastí rozvoje osobnosti dítěte v období předškolního věku.

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) je pro předškolní dítě velmi podstatnou složkou socializace rodina. Do procesu socializace můžeme zahrnout tři vývojové aspekty:

- **Vývoj sociální reaktivity**, tj. je vývoj odlišných emočních vztahů k lidem v blízkém i vzdálenějším okolí.
- **Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací**. Dítě si vytváří normy na základě zákazů a příkazů, jež mu udělují dospělí, zejména rodiče, a které přijímá za své.
- **Osvojení sociálních rolí**, tj. přijetí vzorců chování a postojů, které od jedince očekává společnost, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví a společenskému postavení. Od dětí se již v předškolním věku vyžaduje plnění odlišných rolí doma a v kolektivu druhých dětí.

Dítě hledá modely různých rolí ve své rodině a identifikuje se s nimi. Vágnerová (2000) však uvádí, že vázanost na rodinu a dospělé se postupně uvolňuje. Dítě začíná upřednostňovat stejné potřeby a zájmy s vrstevníky a navazuje s nimi kontakty.

V tomto období je citové prožívání dítěte velmi intenzivní, ale zároveň krátkodobé. Děti začínají ovládat své citové projevy, dokáží být kritický i samy k sobě, hodnotí své chování, umí se litovat, zlobit se za něco samy na sebe. Vytváří se sebecit, který souvisí s pocitem vlastní identity a sebevědomím.

Mezi vrstevníky se rozvíjí schopnost spolupracovat, mít pochopení pro druhého, ale také soupeření. Dítě je již schopné pomáhat slabším, vést druhé, podřídit se zájmu ostatních a řešit konflikt kompromisem (Šulová, 2010).

Klégrová (2003) podotýká, že děti v této době postupně opouštějí čistě hravé činnosti (i když hra zůstane pro dítě ještě dlouho důležitá) a začínají se zajímat o činnosti ve formě úkolů, na které je nutno po nějaký čas trpělivě pracovat, musí se dokončit a odměnou za splnění je ocenění, případně pochvala.

2.2 Rodiče dítěte předškolního věku

Rodiče jsou pro předškolní dítě emocionálně významnou autoritou. Představují jakýsi ideál, jemuž se chce dítě ve všech směrech podobat a s nímž se zcela nekriticky, bez další diferenciaci identifikuje. Identifikace se subjektivně významnou osobou zvyšuje pocit jistoty a bezpečí. Předškolní děti svou potřebu být jako rodiče uplatňují především ve hře, v níž si zkouší různé role, které by v budoucnosti měli získat a učí se je, alespoň na symbolické úrovni, nějak zvládnout. Tímto způsobem přijímají také normy a řád platný ve světě dospělých. Rodičovské role jsou pro děti velmi atraktivní, motivují je pozitivním způsobem i k přijetí pravidel chování, které taková role zahrnuje. Tento způsob sociálního učení je pro předškolní věk typický (Vágnerová, 2000).

Podle Heluse (2007) je rodina základním životním prostředím dítěte. Nejen že dítě obklopuje, ale také se do něj promítá. Očima své rodiny se dítě na sebe dívá, hodnotí své projevy a výkony. Říká se, že dítě interiorizuje (zvnitřňuje) klima rodinného soužití, rodinné nároky, cíle, požadavky, rodinnou morálku, rodinné zájmy a styl rodinného soužití.

Významným činitelem úspěšného vývoje dítěte je vhodný výchovný styl, který vyjadřuje celkový způsob výchovného působení v rodině. Pro pozitivní výchovné styly je charakteristické, že jsou založeny na: zdůraznění významu životních perspektiv pro rozvoj dítěte, vnitřním přesvědčení o hodnotě mezilidských vztahů, upevňování a rozvíjení zdravého sebevědomí, posilování tvořivého myšlení a jednání, pevném přesvědčení o povinnostech a zodpovědnosti dítěte vůči rodinnému prostředí.

Na druhé straně dysfunkční rodiny blokují rozvoj potencialit dítěte a negativně ovlivňují jeho další vývoj. Helus (2007) uvádí, že taková rodina může být hlavní příčinou výchovných a výukových problémů.

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí tři základní typy výchovných stylů:

- **Autoritativní styl** klade důraz na bezpodmínečnou poslušnost, podřízení dítěte autoritě rodiče, uposlechnutí všech příkazů a zákazů.
- **Liberální styl** klade důraz na ponechání co největší volnosti dítěti bez omezování jeho vlastní aktivity.

- **Demokratický styl** pokládá za nejdůležitější respektování dítěte s právem rozhodovat o sobě poměrně svobodně vzhledem k věku a k předpokládaným následkům jednání. Rodiče jsou v tomto případě dítěti spíše přáteli a spolupracujícími partnery. Klade se důraz na dosažení společně přijatelného řešení konfliktů a na význam společného rozhovoru. Obecně se demokratický výchovný styl pokládá za nejpríznivější pro zdravý vývoj dítěte. Opírá se více o vysvětlení než o tresty, ponechává dítěti přiměřenou volnost a přitom mu klade nezbytné meze.

Přestože se toto rozdělení dosud často užívá, je třeba upozornit na další členění výchovných přístupů rodičů, které jsou posuzovány v několika dimenzích, s nimiž se můžeme setkat v publikacích od Matějčka, Heluse a dalších.

Na těchto dimenzích lze pak popsat vysloveně nevhodné a pro vývoj dítěte škodlivé styly výchovy, které se bohužel v současné době vyskytují čím dál častěji. Jen na okraj bychom doplnili starší typologii následujícími typy rodinné výchovy dle Matějčka (1992).

- **Zanedbávající výchova** se nejčastěji vyskytuje v rodinách žijících na nízké socioekonomické úrovni a v rodinách negramotných rodičů. Dítě tak stojí v otevřeném konfliktu s normami společnosti a výchovná situace je zhoršována i nevhodným osobním příkladem dospělých.
- **Rozmazlující výchova** se nejčastěji objevuje u rodičů, kteří nemohli mít dlouho dítě nebo chtějí dítěti vynahradit to, co sami mít nemohli. Rodiče na dítě nekladou žádné nároky, posluhují mu a podřizují se jeho přáním a náladám.
- **Úzkostná výchova** spočívá v tom, že rodiče na dítěti nezdravě lpějí ze strachu, aby si neublížilo. Zbavují je vlastní iniciativy a neurotizují je neustálým omezováním jeho aktivity.
- **Perfekcionistická a ambiciózní výchova** se především vyskytuje v rodinách, kde na první pohled existují dobré podmínky pro rozvoj a školní úspěšnost dítěte. Problém spočívá v tom, že rodiče kladou na dítě nepřiměřené požadavky, které nemůže vzhledem ke svému věku a k individuálním zvláštnostem splnit.

2.3 Pojetí předškolního vzdělávání

„Předškolní vzdělávání se na konci 20. století stává jednou z priorit vzdělávací a sociální politiky a je důležitým prvopočátkem v procesu celoživotního vzdělávání, tzn. nezbytným předpokladem pro život v učitelské společnosti. S postupně se měnícím

pohledem na dítě předškolního věku se předškolní vzdělávání začalo chápat jako nedílná součást celoživotního učení“ (Opravilová in Kropáčková, 2008, s. 41).

Předškolní vzdělávání dnes představuje v České republice počáteční stupeň organizovaného vzdělávání, po jehož ukončení pokračují děti na základní škole. Nejrozšířenější institucí pro formální předškolní vzdělávání je u nás mateřská škola, kterou navštěvují děti zpravidla od tří let do věku, kdy začíná jejich povinné vzdělávání.

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je *„doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči“ (RVP PV, 2004, s.7).*

Závazný dokument pro všechna předškolní zařízení je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV, 2004). Přiblížit tento materiál alespoň ve zjednodušené podobě je z našeho pohledu důležité proto, aby si rodiče dovedli představit, že učitelky v mateřských školách mají naplňovat určité profesní úkoly, které vedou k rozvoji a vzdělávání jejich dítěte, a spolu s tím vytvářet maximálně příznivé prostředí pro život dětí v mateřské škole v celé jeho radostné složitosti.

Každá mateřská škola si dále stanoví svůj školní vzdělávací program, který vychází z RVP PV a podle něhož celý školní rok pracují. RVP PV určuje pět oblastí, ve kterých by mělo být dítě vzděláváno:

Dítě a jeho tělo – tento okruh směřuje v širším kontextu do oblasti biologické a měl by naplňovat potřeby fyziologického rozvoje dětského organismu s potřebou pohybu a aktivity, vést k správnému rozvoji tělesných a pohybových funkcí, zdatnosti, motorických dovedností a koordinace, učit sebeobsluhy a vést k zdravým životním návykům a postojům.

Dítě a jeho psychika – tento vzdělávací okruh směřuje do oblasti psychologické, do podpory maximálně dobrého rozvoje všech psychických funkcí (tj. paměť, učení, vnímání, myšlení, soustředění, city, vůle, kreativita). Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“: Jazyk a řeč; Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, city a vůle.

Dítě a ten druhý – záměrem tohoto okruhu je podporovat utváření vztahů k jiným dětem či dospělým, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

Dítě a společnost – zaměřuje práci učitele do oblasti sociálně - kulturní s poznáváním života lidí ve společenství s určitými pravidly soužití a vytvářenými hodnotami v oblasti

kultury a umění. Pomáhá dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.

Dítě a svět – tento okruh se zaměřuje na environmentální oblast a působení na dítě v kontextu elementárního povědomí o okolním světě a jeho základním fungování, o vlivu člověka na životní prostředí. Vytváří základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k okolí a přírodě (RVP PV, 2004).

Každá z těchto oblastí zahrnuje tyto vzájemně propojené kategorie: dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika, která mohou ohrožovat záměry pedagoga.

Dílčí cíle vyjadřují, co by měl pedagog v průběhu předškolního vzdělávání sledovat a co by měl u dítěte podporovat.

Vzdělávací nabídka představuje soubor praktických i intelektových činností, vhodných k naplňování cílů a k dosahování výstupů. Pedagog by měl při práci s dětmi tuto nabídku respektovat, tvůrčím způsobem ji uplatňovat a konkretizovat tak, aby nabízené činnosti byly mnohostranné, maximálně pestré a svou úrovní odpovídaly konkrétním možnostem a potřebám dětí.

Očekávané výstupy jsou dílčí výstupy vzdělávání, které je možno obecně považovat v této úrovni vzdělávání za dosažitelné. Jsou formulovány tak, aby měly charakter způsobilostí (kompetencí). Kompetence představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují, čímž se postupně stávají složitější a tím i využitelnější. Obecně jsou definovány jako soubory předpokládaných schopností, vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich osvojování je proces dlouhodobý a složitý, který začíná v předškolním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života.

Již v předškolním věku dítěte mohou být vytvářeny základy klíčových kompetencí, sice elementární, avšak důležité a významné nejen z hlediska přípravy dítěte pro započetí systematického vzdělávání, ale zároveň pro jeho další životní etapy i celoživotní učení.

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

Kompetence k učení předpokládají, že dítě se dokáže na konci předškolního období soustředit, pozoruje, zkoumá, experimentuje a používá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů. Všechny své zkušenosti uplatní v praktických činnostech, má základní poznatky o lidech a světě kolem sebe, je aktivní, klade otázky, všímá si věcí, chce všemu rozumět.

Kompetence k řešení problémů zdůrazňují, že dítě zkoumá situaci kolem sebe. Problémy řeší na základě zkušeností samostatně a ty náročnější s pomocí dospělého,

postupuje cestou pokusu a omylu, začíná se orientovat v početních operacích, dokáže si zvolit mezi cílem, který má účel a cílem, který daný účel nesplňuje.

Komunikativní kompetence spočívají v tom, že dítě ovládá řeč, samostatně vyjadřuje své myšlenky, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog. Dokáže se domluvit jak slovy, tak gesty. Ví, že existují i jiné jazyky a má vytvořeny základní předpoklady pro učení se cizím jazykům.

Sociální a personální kompetence hovoří o tom, že dítě se již samostatně rozhoduje, má svůj názor, chápe, že za své jednání nese důsledky, spolupracuje, dokáže se prosadit, ale i podřídit. V běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla.

Činnostní a občanské kompetence vyjadřují, že dítě se učí plánovat, organizovat a vyhodnocovat. Dokáže rozpoznat své silné a slabé stránky. Má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení. K úkolům přistupuje odpovědně. Spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat. Dbá na osobní zdraví a bezpečí své i druhých.

S těmito kompetencemi by mělo být dítě postupně seznamováno v mateřské škole. Dobré a dostatečné základy klíčových kompetencí, položené v předškolním věku, mohou být podstatným příslibem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte. Nedostatečné základy naopak brzdou, která dítě na počátku jeho životní a vzdělávací cesty může znevýhodňovat. Proto by předškolní vzdělávání mělo o jejich vytváření cíleně usilovat (RVP PV, 2004).

2.4 Příprava dítěte do základní školy

Příprava dítěte na školu zahrnuje záměrné pěstování vlastností a schopností, které bude ve škole potřebovat, a které mu usnadní počáteční školní adaptaci. Je to především rozvíjení duševního rozhledu a řeči, trpělivé a podnětné uspokojování jeho přirozené zvědavosti, vyprávění, vysvětlování neznámých pojmů, předcítání, prohlížení obrázkových knížek, nenásilné učení písniček a říkanek, umožňování nových dojmů a zkušeností (například výlety, návštěvy divadel, obchodů apod.). Důležitý je nácvik zručnosti a obratnosti v pohybových hrách, drobných rukodělných pracích s různým materiálem, v přiměřené pomoci v domácnosti, kreslení tužkou, křídou, štětcem. Ve hrách a pracích podporovat soustředění, vytrvalost dítěte a rozvíjet jeho schopnost překonávat různé překážky k dosažení vytyčeného cíle. Mezi dovednosti, které by mělo dítě před vstupem do školy zvládnout, patří i sebeobsluha a základní hygienické návyky (tj. samostatné svlékání, oblékání, použití WC apod.) (Kotulán, 2005).

Monatová (2000) dodává, že pro úspěšný školní začátek je cenné učit děti trpělivosti, samostatnosti, schopnosti vpravit se do nového prostředí, sedět ve třídě na určeném místě, začlenit se do školního kolektivu, navazovat nové kontakty s vrstevníky, způsobilosti podřizovat se pravidlům a kázni, plnit zdárně školní povinnosti a pod vedením učitele rozvíjet svou tvořivost.

Všechnu uvedenou průpravu pro školu mohou děti dostat v rodinném prostředí, přesto je však výhodnější, projdou-li též mateřskou školou.

Aby tedy bylo dítě ve škole úspěšné, je velmi důležité ho na vzdělávací dráhu připravit. V následujících podkapitolách si popíšeme jakou úlohu sehraává v přípravě dítěte na školu mateřská škola, jak je významná spolupráce této instituce s rodinou a se základní školou. Dále se budeme věnovat podpoře ze strany rodičů a možnostem, kde rodiče mohou získat informace o přípravě svých dětí na vstup do první třídy.

2.4.1 Role mateřské školy v přípravě dítěte do základní školy

Příprava na základní školu je v mateřských školách koncipována v dlouhodobém působení a komplexním rozvíjení dítěte. I když v Rámcově vzdělávacím programu vysloveně nenalezneme formulaci „příprava na školu“, je jedním z cílů a úkolů výchovné práce v mateřské škole. V tomto dokumentu (RVP PV, 2004, s.7) se můžeme dočíst, že *„důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí a umožňováno tak každému dítěti dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení, resp. k takové úrovni, která je pro dítě individuálně dosažitelná“*.

Předškolní příprava se uskutečňuje prakticky ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne vyskytnou. Některé činnosti jsou více zaměřené na rozvíjení dovedností využívaných ve škole, jiné jsou spíše komplexnější a jejich vliv rozvíjí dítě všestranněji. Vedení dětí je nenásilné, přiměřené a vychází z jejich zájmů a zkušeností.

Vzdělávání v mateřských školách klade důraz na osobnostně orientovanou výchovu, která tvoří přirozený most pro přechod od nezávislého dětství k systematickému vzdělávání. K plynulému přechodu přispívá celé předškolní období tím, že dává dítěti příležitost hrát si, samostatně jednat, tvořit a řešit různé úkoly, ale také respektovat pravidla, naslouchat druhým a srozumitelně se vyjadřovat. Každodenní průběžná socializace a kultivace dítěte v běžných situacích je nejlepší způsob přípravy na školu. V určitých případech se využívá zvláštních

hrových a stimulačně podpůrných programů u dětí, které jsou vývojově opožděné nebo přicházejí ze sociálně slabého prostředí (Opravilová in Kolláriková, Pupala, 2001).

2.4.2 Vliv rodiny na přípravu dítěte do základní školy

Důležitou roli v přípravě dítěte na vstup do základní školy má vedle mateřské školy i rodina. Rodina se různými svými znaky promítá do osobnosti dítěte, ovlivňuje jeho vývoj a osobnost. Působí na utváření předpokladů pro školní úspěšnost nebo naopak způsobuje žákovy neúspěchy. Funkční rodina, tzn. rodina plnící vůči dětem své poslání, vstřícně odpovídající na jejich potřeby a vývojové tendence, je tou nejlepší zárukou, že dítě bude realizovat své rozvojové potenciality, bude vytvářet základ své osobnosti a nalezne pozitivní vztah ke škole a vzdělávání. Rodinné prostředí má tedy nenahraditelný význam ve výchově dítěte. Důležitý je pro dítě silný a podporující citový vztah ze strany rodičů, největší úspěchy přináší jednotné výchovné působení obou rodičů, mírné tresty, důsledné požadavky. Naopak chladný postoj, tvrdé tresty, nejednotnost a nedůslednost rodičů podporují u dítěte citovou labilitu a pochybování o sobě samém (Helus, 2007).

V přípravě dítěte na školu je nutné, zajistit mu podnětné prostředí, smysluplně s ním trávit volný čas, hovořit s ním o tom, co prožilo v mateřské škole, klást otázky, které vedou k přemýšlení, hrát hry vyžadující koncentraci a dodržování pravidel. Číst dětem pohádky, učit básničky, písničky. Dále je užitečné zavést v rodině určitá pravidla, která zavazují jak dítě, tak rodiče, například když jeden mluví, druhý mu neskáče do řeči apod. Rodiče by měli mít na vědomí to, že dítě se učí především nápodobou, tzn. že jak rodiče před dětmi vystupují, to vše děti vnímají jako vzor a podle toho se i chovají.

Postupně by rodiče měly své děti učit pozornosti, soustředěnosti a plnění úkolů. Matějček (2000) zdůrazňuje důležitost nenásilného cvičení schopnosti dítěte přijmout úkol (ne školní), pracovat na něm a dokončit jej. Na takový úkol by se dítě mělo umět soustředit deset až patnáct minut nejlépe každý den.

V posledním předškolním roce by také měla mezi rodinou a mateřskou školou dobře fungovat vzájemná komunikace. Rodiče by se měli zajímat, jak učitelky dítě vnímají a v čem by mohla rodinná výchova na pedagogickou práci navazovat. Dítě by mělo zůstat v přirozených vztazích a přístupech, ale mělo by se s ním i více pracovat podle jeho specifických potřeb. Reagovat na jeho znalosti, zkušenosti a dovednosti a dále je rozvíjet. Citlivě a pravdivě si také uvědomovat jeho nedostatky.

V RVP PV (2004) se píše o důležitosti spoluúčasti rodičů na předškolním vzdělávání. Spoluúčastí se rozumí spolupráce rodičů a pedagogů. Důležitou úlohu v tomto vztahu hraje oboustranná důvěra, otevřenost, vstřícnost, porozumění a ochota spolupracovat. Jejich vztah by měl být partnerský. Mateřská škola nabízí rodičům možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů a dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Zákonní zástupci dětí jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Projeví-li zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení různých problémů apod. Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte, o jeho individuálních pokrocích v rozvoji i učení, domlouvají se s rodiči o společném postupu při výchově a vzdělávání. Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá jí v péči o dítě, nabízí rodičům poradenské služby i nejrůznější aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí.

V závěru této podkapitoly uvedeme některé publikace určené pro rodiče a předškolní pedagogy, které je zavádí do problematiky a radí, jak s dítětem jednat, jak rozvíjet jeho schopnosti a dovednosti, jak ho připravit na školu. Jako příklad můžeme uvést knihu od Jarmily Klégrové (2003) „Máme doma prvňáčka“, tato praktická příručka charakterizuje, co všechno by mělo dítě umět před nástupem do školy, věnuje se možným problémům, které mohou u dětí nastat po zahájení povinné školní docházky apod. Velice zajímavá je publikace i od Jany Kropáčkové (2003) „Budeme mít prvňáčka“, autorka shrnuje názory na to, kdy je dítě zralé na vstup do školy a jak má být na něj připraveno. Součástí knihy jsou tipy na užitečné hry a činnosti vhodné k rozvíjení kompetencí předškolních dětí. Další publikace od Fichnové a Szobiové (2007) „Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí“, obsahuje spoustu námětů a her pro práci s dětmi předškolního věku. Tato práce volně navazuje na Rámcový vzdělávací program a dá se říct, že představuje jednu z variant konkrétního využití. Velice zajímavě napsanou knihou, určenou přímo pro rodiče předškolních dětí je publikace Naděždy Verecké (2002) „Jak pomáhat dětem při vstupu do školy“ s podtitulem „Je vaše dítě zralé pro školu? A vy?“ Kniha je plná vtipně napsaných příkladů z praxe. Lze zde najít „útěchu“, pokud se rodiče trápí, že jejich dítě něco nezvládá a návody, co má a nemá rodič dělat. Příručka obsahuje hry pro rozvoj soustředění, psaní, počítání. Poslední příklad, který uvedeme, je publikace od Jiřiny Bednářové a Vlasty Šmardové (2010) s názvem „Školní zralost“, s podtitulem „Co by dítě mělo umět před vstupem do školy“. Kniha je moderní metodikou pro rodiče a učitele, v níž je logicky a zcela přehledně uvedena každá oblast, která by se měla u předškolního dítěte sledovat a obsahuje též náměty aktivit na rozvoj schopností a dovedností dětí v každé oblasti. Rodiče si však mohou vybrat spoustu dalších příruček

a návodů, které poskytují rady a informace o tom, jak dítě připravit a zároveň mu usnadnit přechod z mateřské školy do školy základní. V dnešní době najdou takto zaměřené publikace v každém knihkupectví.

2.4.3 Význam spolupráce mateřské školy a základní školy

V mateřských školách bývá vypracovaný plán spolupráce se základní školou, který je v průběhu školního roku naplňován. Spolupráce obou institucí je považována za jeden z významných faktorů, který může výrazně pomoci dítěti při přechodu z mateřské školy do první třídy. Bezproblémový přechod dítěte do základní školy může být podpořen různými akcemi pořádanými ve školní budově, například návštěvou předškolních dětí v první třídě, v tělocvičně, divadelním představením žáků základních škol apod. Nenásilným způsobem se tak podporuje seznámení se s prostředím školy, učiteli a žáky.

Základní škola obecně staví na výsledcích práce mateřské školy a současně má řadu požadavků, které dítě nezíská prostým zráním, přítomností ve společnosti a ani rodinnou výchovou, ale je k němu zapotřebí specifický trénink. Obě instituce musí spolu koordinovat své požadavky tak, aby mezi nimi existovala jasná návaznost, aby se některé dovednosti získané v mateřské škole přechodem do základní školy neztrácely a aby naopak mateřská škola připravovala na faktické požadavky základní školy. Výrazné odlišnosti obou institucí by totiž mohly vést k tomu, že dítě se nedokáže přizpůsobit nárokům první třídy a nebude zvládat její požadavky (Mertin, 2003).

2.5 Školní zralost a školní připravenost

Termíny školní zralost a školní připravenost bývají často zaměňovány a oba vlastně vyjadřují určitý stav kvality vývoje dítěte, který by měl zaručit zvládnutí požadavků, které přinese vzdělávání na základní škole (Koťátková, 2008).

Mertin (2003) pojímá oba pojmy jako výslednici charakteristik dítěte, očekávání a přání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality působení mateřské školy, charakteristik a požadavků základní školy.

2.5.1 Školní zralost

Školní zralost podle Zelinkové (2001) znamená zralost centrální nervové soustavy (dále jen CNS), která je dostatečně odolná vůči zátěži, projevuje se schopností soustředit se a citovou stabilitou. Zralost CNS je předpokladem pro úspěšnou adaptaci na školní režim.

Zrání CNS ovlivňuje lateralizaci, rozvoj motorické a senzomotorické koordinace. Je předpokladem k rozvoji sluchové a zrakové percepce. Alespoň relativní úspěšnost ve škole též závisí na úrovni regulačních kompetencí, které ovlivňují stupeň využití rozumových schopností.

Podobně vymezuje školní zralost Vágnerová (2000) a to prostřednictvím kompetencí, které jsou závislé na zrání organismu, především jeho CNS.

Langmeier a Krejčířová (2006) považují za školní zralost takový stav somato-psychicko-sociálního vývoje dítěte, který je výsledkem úspěšně dokončeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství, vyznačuje se přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro zvládání školních nároků, je doprovázen pozitivními pocity dítěte a je dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu i sociálního zařazení.

Psychologové označují školní zralost jako způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování, kdy je zapotřebí dosáhnout určité úrovně řeči, myšlenkových operací, aktivní pozornosti, soustředěnosti a sociálních dovedností. Předčasné zařazení do vyučování může mít za následek ztrátu sebevědomí, neurotizaci nebo regresi (Hartl, Hartlová, 2000).

Matějček definuje školní zralost jako „*schopnost (připravenost, pohotovost dítěte) dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, nárokům kladeným na jeho organismus, především jeho nervový systém, nárokům intelektovým, citovým i společenským*“ (Matějček, Dytrych, 1994, s. 94).

2.5.2 Školní připravenost

Školní připravenost má podobu pedagogického pohledu na úroveň stavu připravenosti dítěte k započatí školního vzdělávání.

Podle Zelinkové (2001) pojem školní připravenost postihuje oproti biologickému zrání spíše úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností, vlivu prostředí a výchovy.

Podobně činí i Vágnerová, která vymezuje školní připravenost prostřednictvím kompetencí, jež jsou do jisté míry závislé na učení a prostředí.

Koťátková (2008, s. 114) definuje školní připravenost jako „*způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání.*“ Praktické vědomosti a zkušenosti se týkají poznatků z okruhu života rodiny, obklopující přírody a pozorování ze světa a z lidského soužití, dále v dostatečné samostatnosti a v dobré úrovni srozumitelného vyjadřování a porozumění druhému. Dovednosti a návyky se týkají zvládání sebeobsluhy, zacházení

s tužkou, grafomotorických dovedností, sociálních schopností při jednání ve skupině, překonávání překážek a přijetí určitého společného řádu a pravidel v něm.

Monatová (2000) rozlišuje vnitřní a vnější připravenost pro začlenění dítěte do školy.

Vnější připravenost ke školní docházce se rozumí, že děti lákají vnější stránky jako je uspořádání stolků a židlí ve třídě, obrazy na stěnách, mnoho žáků ve škole apod. Některé děti však ještě neumí rozlišit učení od hry. V takovém případě je nutností je tomuto odlišení naučit. Stejně tak některé děti nedovedou přemýšlet, a proto by k nim učitel měl přistupovat individuálně, a systematicky je vést k aktivnímu myšlení. **Vnitřní připravenost** charakterizuje Monatová (2000) jako způsobilost dítěte ke školní docházce, tj. určitou úroveň poznatků a rozumových schopností, citů, ukázněnosti, sociálních vztahů, adaptability, učebních dovedností a návyků i zájem a snahu učit se. Je předpokladem úspěšného plnění školních požadavků a možností přizpůsobit se novým podmínkám.

Podle Valentové (in Kolláriková, Pupala, 2001) pojmy školní zralost a školní připravenost spolu konvergují a oba je zahrnuje pod termín školní připravenost, u kterého rozlišuje tyto dimenze:

- kognitivní (rozvoj vnímání, myšlení, paměti a představivosti);
- emocionálně-sociální (přijetí role školáka, schopnost respektovat školní normy, způsob komunikace);
- pracovní (schopnost převzít pracovní úkoly a vydržet u nich);
- somatické (zrání organismu, zejména CNS, emoční stabilita, odolnost vůči školní zátěži).

2.6 Dítě zralé a připravené pro nástup do základní školy

Při přijímání dětí do školy se u nás berou v úvahu dvě základní kritéria: věk dítěte a školní zralost či připravenost. Jestliže je vše v pořádku a dítě je posouzeno jako zralé či připravené, může nastoupit do základní školy.

V publikacích se můžeme setkat s různými charakteristikami dítěte školně zralého a připraveného. Všechny jsou vesměs stejné. Jejich snahou je popsat určitý stav v oblasti fyzické, psychické, pracovní, sociální a emocionální, aby se dítě mohlo bez větších obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu.

▪ **Fyzická oblast**

Dítě je zralé v grafickém projevu a v tělesné obratnosti. Je manuálně šikovné, dobře ovládá pohyby svého těla, umí zacházet s nůžkami, tužku drží správně a tlak na ni je přiměřený. Dokáže napodobit tvar tiskacího i psacího písma, umí popsat, co nakreslilo.

▪ **Psychická oblast**

Dítě rozumí mluvené řeči – pokynům a různým sdělením, vyjadřuje se srozumitelně ve větách a jednoduchých souvětích, komunikuje s dospělými, dokáže spontánně popisovat různé události, poznatky a nápady, klade otázky, umí vyprávět o rodičích a sourozencích, má přiměřenou slovní zásobu. Orientuje se v okolí, zná svou adresu, jména a povolání rodičů, svůj věk. Začíná myslet logicky (na konkrétních předmětech a konkrétních činnostech), svět chápe realisticky, dokáže pochopit, že z pozice někoho jiného se situace může jevit odlišně. Má zájem o nové věci, klade hodně otázek. Rozumí číselným pojmům – například spočítá pastelky do pěti, seřadí čísla od nejmenšího po největší, vyjmenuje řadu čísel, chápe pojmy větší – menší, lehčí – těžší, první – poslední – prostřední, má rozvinutou paměť pro čísla, orientuje se v prostoru a čase, ví, kde je vpředu - vzadu, nahoře - dole, nad - pod, včera – dnes – zítra. Dokáže rozlišit zvukovou i vizuální podobu slov, rozloží slovo na jednotlivá písmena, ví, kterým písmenem začíná slovo, dokáže složit slovo z jednotlivých písmen, rozliší i velmi podobně znějící slova.

▪ **Sociální a emocionální oblast**

Dítě je schopné se na určitou dobu odloučit od rodiny. Bez potíží navazuje kontakt s cizí osobou, je ochotné komunikovat a kooperovat s ostatními dětmi, ochotně se podřídí autoritě. Dodržuje pravidla chování, i když je to pro něj nepříjemné, chápe nutnost pravidel. Přiměřeně ovládá emoční projevy, je schopné odložit splnění svých přání na později, snaží se dokončit započatou práci. Má pozitivní postoj ke škole a učení, do školy se těší.

▪ **Pracovní oblast**

Školsky připravené dítě je schopné (asi 10 minut) soustředit se na činnosti, které ho svým charakterem samy o sobě nelákají, ale jsou mu označeny jako důležité a povinné. Dále dovede rozlišit hru od povinnosti a zadaný úkol se snaží splnit. Umí pracovat ve skupině dětí na společném cíli a úkolu, ochotně se zapojuje do kolektivních her, dokáže ustoupit jinému dítěti. Je samostatné a soběstačné, dokáže se samo obléknout a najíst. Pracuje samostatně a rozumí pokynům (Říčan, Krejčířová, 2006).

▪ Věk

Nespornou úlohu při vstupu do školy má také věk dítěte. Stanovená věková hranice šestého roku je prvním a rozhodujícím kritériem, má v našem školství dlouholetou tradici a lze ji do jisté míry považovat za vyhovující. Prvního září by mělo nastoupit každé dítě, jež dovrší šestý rok života do 31. srpna daného kalendářního roku. Výjimku pak dosud umožňoval zákon pouze těm pětiletým dětem, jež dosáhly šesti let do konce kalendářního roku, ve kterém nastoupily do školy, a zároveň byly tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádali o to jeho zákonní zástupci. Novela školského zákona č. 49/2009 Sb. (v platnosti od 5. 3. 2009) přináší některé změny v plnění povinné školní docházky. Nově může jít k zápisu i dítě, jež věku šesti let dosáhne od prvního září do konce června příslušného školního roku.

2.7 Dítě nezralé a nepřípravené pro nástup do základní školy

Některé děti se po nástupu do školy těžko přizpůsobují školnímu režimu a objevují se obtíže v soustředění, v podřizování se kolektivu a vedení učitele. Dítě si stále s něčím hraje, nevydrží klidně sedět, otáčí se, mluví učiteli do výkladu, zaostává ve všech předmětech nebo v některém z nich. Špatně navazuje kontakty s vrstevníky a obtížně vstupuje do sociálních vztahů. Sebehodnocení dítěte a zájem o školu se snižuje, mohou se objevit problémy i v rodině. Dítě odmítá ráno vstávat a jít do školy, trpí ranním nechutenstvím, bolestmi břicha nebo hlavy. Vrací se ze školy unavené a nechce se připravovat na vyučování. Příčinou těchto projevů může být školní nezralost a nepřípravenost (Kropáčková, 2008).

V následující části si uvedeme základní varianty dítěte nedostatečně připraveného pro školu dle průzkumu Institutu pedagogicko-psychologického poradenství z roku 1997.

- **Děti výrazně zaostalé za úrovní a proporcemi normy.** Jedná se o úplnou nezralost a nepřípravenost pro vstup do základní školy. Měříme-li ji ovšem požadavky praktické či speciální školy, mohou být již školsky připravené.
- **Děti s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi.** Tyto děti mají celkově pomalé tempo dozrávání a perspektivy v rozvoji kognitivní oblasti jsou nižší. Matějček v této souvislosti hovoří o tzv. mentální subnormě, resp. dolní hranici normy, která je často skrytým projevem subdeprivace v rodině nebo podmíněna sociokulturními vlivy.
- **Děti „klasicky“ nezralé.** U těchto dětí neproběhla kvalitativní vývojová změna funkčních a morfologických charakteristik potřebných pro školu. Děti jsou

neurofyziologicky a percepčně nezralé. Nedosáhly ještě takové úrovně vývoje, aby jejich učení ve škole bylo kvalitnější.

- **Děti s nerovnoměrným vývojem jednotlivých psychických funkcí.** Jedná se o nejčastější variantu nezralých a nepřipravených dětí, která nabývá různých podob, např. dítě je intelektově v normě, ale má nevyzrálou percepci (snížená úroveň grafomotoriky, snížená koncentrace pozornosti, aj.). Do této skupiny patří obtíže na podkladě lehkých mozkových dysfunkcí nebo časných poškození CNS (Valentová. in Kolláriková, Pupala, 2001).

V publikaci od Zelinkové (2007) se můžeme setkat s pojmem rizikové dítě v předškolním věku. Jde o označení jedince, u kterého lze z jakýchkoli důvodů předpokládat selhání ve škole. Patří sem děti sociálně slabších rodičů, děti z nepodnětného rodinného prostředí, děti s poruchami řeči nebo děti ohrožené poruchami učení. Pojem samotný podle autorky není nálepkou, ale signálem k zahájení potřebné speciální péče v podobě intervenčních programů s cílem pomoci dítěti k úspěšnému nástupu vzdělávací dráhy.

Pokud dítě není posouzeno jako zralé a připravené pro školu, může být jeho docházka o rok odložena. Dle zákona musí však započít školní docházku nejpozději v roce, kdy dosáhne osmi let věku. Odklad školní docházky dává dětem příležitost dozrát, lépe se připravit a vyvarovat se špatným začátkům ve škole, které by mohly ovlivnit průběh jeho dalšího vzdělávání, jeho vztah ke škole a dítě samotné - jeho sebepojetí a psychický stav.

V poslední době se však můžeme setkat i se situací, kdy dítě, které je diagnostikováno jako školsky nezralé a nepřipravené, přesto do základní školy nastoupí. Objevují se i případy, kdy vedení základních škol „přemlouvá“ rodiče dětí školsky nepřipravených, aby neodkládali školní docházku, neboť mají dobré zkušenosti s individuálním vzdělávacím programem, avšak spíše se školy k těmto praktikám uchylují z důvodů pragmaticky ekonomických, resp. potřebují naplnit třídu (Kropáčková, 2008).

Přijetí nezralého a nepřipraveného dítěte do školy znamená, že na ně budou soustavně kladeny po mnoha stránkách nepřiměřeně vysoké požadavky, které nebude moci zvládnout. Dítě je tak vystaveno dlouhodobé stresové situaci. Požadavky, na které nestačí, vedou k přetěžování, zvýšené únavě, vyčerpání, zvýšené nemocnosti dítěte, narušenému vztahu ke škole, k pocitům méněcennosti a někdy i k neurotickým projevům. Je ohrožena jeho školní úspěšnost, může dojít k rozvoji tzv. syndromu neúspěšného dítěte.

Přítomnost nezralého jedince ve třídě komplikuje práci učitele, jelikož ten proces zrání u dítěte nemůže zásadně urychlit a musí k němu přistupovat více individuálně (Kotulán, 2005).

2.8 Diagnostika školní zralosti a školní připravenosti

Diagnostika školní zralosti a připravenosti spadá do kompetencí dětských lékařů, pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center, základních škol ve formě zápisů do prvních tříd i do kompetencí učitelek mateřských škol. Je nutno neopomenout, že laickou diagnostiku školní zralosti a připravenosti provádí u svého dítěte také rodič.

2.8.1 Diagnostika školní zralosti u dětského lékaře

Na hodnocení školní zralosti se má podílet i pediatr, který komplexně posoudí zdravotní stav dítěte v rámci preventivní prohlídky v pěti letech. Sleduje se nejen tělesná zralost, ale i celková zdravotní odolnost a individuální zvláštnosti organismu. Bere přitom v úvahu zejména chronické stavy a choroby, které dítě oslabují, snižují jeho výkonnost a hrozí tak nebezpečí nedostatečné adaptace a přetěžování na počátku školní docházky. Pozornost musí být soustředěna jak na tělesné choroby, tak na neurotické projevy, jelikož neurotické dítě se se školními zátěžemi obtížně vyrovnává. Tělesná výška a váha dítěte o školní zralosti nic nevypovídá, jen v případě abnormálního zabrzdění růstu v důsledku vady nebo extrémně nepříznivých životních podmínek (Kotulán, 2005).

Pediatr v rámci preventivní prohlídky provádí psychomotorické hodnocení dítěte, zváží ho, změří, zkontroluje mu zrak, sluch, krevní tlak, držení těla, stav dentice a vyšetří moč. Hodnocení pětiletého dítěte se děje formou rozhovoru s rodiči a dítětem, rozboru výtvarného a grafického projevu dítěte. Dále lékař s dítětem provede orientační zkoušku školní zralosti, zjišťuje například znalost barev, úroveň řečového projevu nebo stav lateralizace.

Dětský lékař má na základě předchozích preventivních prohlídek přehled o celkovém vývoji dítěte. V anamnéze bývá zaznamenán průběh těhotenství i porodu, především odchylky a případné potíže, které mohou poškodit centrální nervový systém dítěte a ovlivňovat jeho další vývoj.

Pediatr je kompetentní osoba, která má právo a podle školského zákona také povinnost vyjádřit se k odkladu školní docházky, může rodičům doporučit další lékařské vyšetření dítěte

nebo navrhnout posouzení školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně (Kropáčková, 2008).

2.8.2 Diagnostická činnost učitelky mateřské školy

Učitelky mateřských škol dokážou diagnostikovat varovné signály nedostatečné školní zralosti a připravenosti. Učitelka mateřské školy je s dítětem téměř v každodenním styku a v průběhu vzdělávací práce využívá běžných diagnostických metod (pozorování, rozhovor, rozbor výsledků činnosti dítěte, analýzu hry). Tím získává informace o zdraví dítěte, funkci jeho smyslových orgánů, hrubé a jemné motorice (lateralitě, grafomotorice), kvalitě jazykového projevu (slovní zásobě, výslovnosti), stupni osvojení různých návyků, sociabilitě, způsobu jeho výchovy, intelektu (rozumové schopnosti) nebo emocionalitě. Tyto běžně používané metody může učitelka doplnit rozhovorem s rodiči, v němž si upřesní informace o domácím zázemí, o rodičích, sourozencích, o zájmech dítěte nebo o jeho individuálních schopnostech a vlastnostech.

Učitelka má možnost použít i některé z didaktických testů, např. **Orientační test dynamické praxe**, který vypracoval Míka, **Test rizika poruch čtení a psaní** od Kucharské a Švancarové, popř. **Prediktivní baterii čtení** od Lazarové. Poslední dva zmiňované testy jsou určeny k posouzení předpokladů ke čtení a psaní a pro přípravu pedagogického programu u dětí s rizikem specifických poruch učení. Učitelky mohou použít i **Pozorovací schéma na posuzování školní způsobilosti**, jehož autorem je Kondáš, a které přehledně hodnotí dítě v oblastech řeči, motoriky, grafomotoriky, činnosti a hry, sociability, sebeobsluhy, emocionality a chování (Kucharská in Mertin, Gillernová, 2003).

Učitelky mateřské školy jsou kompetentní vyjadřovat se ke školní připravenosti dítěte, neboť v rámci profesní přípravy k tomu získávají potřebné vědomosti a dovednosti. Velkou výhodou učitelek mateřských škol je, že dítě dobře znají a sledují jeho postupný vývoj v delším časovém úseku. Dále mají možnost srovnání s dalšími dětmi předškolního věku a spolupracují s dalšími odborníky (pediatry, psychology, pracovníky pedagogicko-psychologických poraden a speciálně-pedagogických center, s pedagogy základních škol).

Učitelka mateřské školy realizuje průběžnou pedagogickou diagnostiku cíleně, na jejím základě stanovuje pedagogickou prognózu a plánuje další vzdělávací činnosti. Výsledky pedagogické diagnostiky jsou impulsem pro zkvalitnění vzdělávacího procesu a slouží k lepšímu pochopení individuality dítěte. Pokud v rámci závěrečné diagnostiky učitelka

mateřské školy odhalí závažnější problémy, měla by je sdělit rodičům a doporučit jim návštěvu u specializovaného odborníka.

Průběžnou pedagogickou diagnostikou dokáže učitelka odhalit drobné smyslové vady, neurózy, poruchy chování, možné poruchy učení a v neposlední řadě posoudit úroveň školní zralosti a připravenosti (Kropáčková, 2008).

2.8.3 Zápis do první třídy

Zápis je pro dítě vstupní branou do školy. Většinou je to jeho první seznámení s prostředím školy a s jejími pedagogy. Ovlivňuje představy dítěte o škole, těšení se na školu nebo se naopak může podílet na obavách dítěte případně rodičů ze školní docházky. Je však i důležitým aktem pro rodiče, pedagogy mateřské a základní školy.

Zápis plní několik funkcí. Je to legislativní úkon, diagnostika dítěte ze strany školy (depistáž, prevence) a informace pro rodiče a okolí, co je od dítěte očekáváno za vědomosti a dovednosti.

Legislativním aktem (zákon č. 49/2009 Sb.) se rozumí, že „*zákonný zástupce tak plní povinnost přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době dané zákonem od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad*“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 11).

K plnění povinné školní docházky může být přijato i dítě, které dosáhne šestého roku v době od září do konce června příslušného školního roku, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte.

Zápis do školy lze dále považovat za formu **depistáže** (tzv. měkká norma pro vyhledávání dětí nezralých a nepřipravených pro školu). Cílem zápisu je bližší poznání dítěte a zvážení, zda vývojová úroveň dítěte stačí pro vstup do školy. Měl by rozlišit děti, které jsou již na zahájení školy způsobilé (připravené), a ty, pro které je vhodný odklad zejména z důvodu školní nezralosti a nepřipravenosti. Toto je zásadní moment zápisu zvláště pro rodiče dítěte, které nenavštěvovalo mateřskou školu, jelikož mohou při absenci možnosti srovnávat dítě s vrstevníky, nesprávně odhadnout zralost a připravenost potomka na povinnou školní docházku.

Forma a obsah zápisu do základní školy jsou **pro rodiče i mateřskou školu informacemi**, jakým směrem dítě rozvíjet.

Každá škola volí formu, obsah i rozpětí zápisu podle svých potřeb a zkušeností. Na většině škol je ověřována vývojová úroveň schopností a dovedností potřebných pro zvládání trivia (čtení, psaní, počítání), pozornost je zaměřena také na sociální a emocionální zralost. Někde je však důraz kladen spíše na vědomosti dítěte. Obsahem zápisu škola dává veřejnosti na vědomí, co považuje za potřebné, aby dítě umělo a jak by mělo být na školu připraveno (Bednářová, Šmardová, 2010).

Na některých základních školách využívají určitých modifikací testů školní připravenosti, kdy například děti plní na stanovištích formou hry jednotlivé úkoly, případně je zápis realizován formou rozhovoru dítěte s učitelkou. Zápisy na základních školách jsou různorodé. Některé školy nabízejí rodičům písemné materiály s informacemi, ve kterých oblastech mohou dítě lépe připravit na vstup do školy.

Učitelky během zápisu sledují, jak dítě komunikuje (tj. slovní zásoba, výslovnost), zda je schopno se soustředit při řešení zadaného úkolu, jak drží tužku, jaká je úroveň jeho rozumových schopností.

V některých základních školách mohou rodiče přihlížet u zápisu, jinde je požadované aktivní zapojení rodiče, který bude s dítětem například obcházet jednotlivá stanoviště. Některé školy si však nepřejí přítomnost rodičů u vlastního zápisu, neboť se zaměřují na posouzení samostatnosti a sociální zralosti dítěte. Konkrétně sledují, zda se dítě dokáže odloučit na určitou dobu od rodičů (nebojí se, nepláče), jestli dokáže samostatně odpovídat na jednoduché otázky (jak se jmenuješ, kde bydlíš, máš nějakého sourozence, co rád děláš apod.) a řešit zadané úkoly (nakreslit obrázek, rozlišit barvy, popsat obrázek, spočítat pastelky, zjistit, čeho je více a méně atd.). Učitelky přítomné u zápisu si dělají průběžně poznámky do připraveného zápisového archu o tom, jak dítě řeší jednotlivé úkoly, jak reagují apod. (Kropáčková, 2008).

2.8.4 Diagnostika školní zralosti a připravenosti v poradenském zařízení

Podle **Vyhlášky MŠMT č. 72** ze dne 9. února 2005 **o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních** se mezi školská poradenská zařízení řadí pedagogicko-psychologické poradny (dále jen PPP) a speciálně pedagogická centra (dále jen SPC). Podle § 5 vyhlášky 72/2005 Sb. zjišťuje PPP mimo jiné i pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní odborný posudek. Doporučuje také řediteli školy i zákonným zástupcům zařazení žáka do příslušné

školy a třídy a vhodnou formu jeho vzdělávání. Podle § 6 vyhlášky 72/2005 Sb. se SPC zaměřují na zjišťování speciální připravenosti žáků se zdravotním postižením na povinnou školní docházku a na speciální vzdělávací potřeby žáků se zdravotním postižením a žáků se zdravotním znevýhodněním. Pro integraci těchto žáků a pro jejich zařazení a přeřazení do škol a školských zařízení a pro další vzdělávací opatření zpracovává SPC odborné podklady.

V úvodní fázi odborného posouzení školní zralosti a připravenosti dítěte získává psycholog (popř. speciální pedagog) informace o dítěti a o problémech, s kterými rodiče do odborného pracoviště přicházejí. Tyto informace jsou zjišťovány od zákonného zástupce dítěte. Velmi přínosné je, pokud informace rodičů jsou doplněny i názory učitelek mateřské školy, kterou dítě navštěvuje. Přenos informací mezi mateřskou školou a odborným pracovištěm závisí na přání rodičů a žádosti odborného pracoviště. Na základě zjištěných informací následuje vlastní vyšetření dítěte. Nejprve je třeba navázat kontakt mezi psychologem a dítětem. K tomuto účelu se využívají techniky blízké předškolním dětem, např. kresba nebo hra. Při vlastním vyšetření užívá psycholog metody speciálně vytvořené pro období předškolního věku a metody psychologické diagnostiky. Závěr vyšetření je sdělován rodičům, s kterými je veden rozhovor a navrženo další řešení problémů. Výsledky vyšetření jsou důvěrné a mateřská škola je o nich informována jen na základě souhlasu rodičů (Kucharská in Martin, Gillernová, 2003).

Jedním z nejznámějších testů zaměřených na zjištění školní zralosti je Jiráskův **Orientační test školní zralosti**, který je modifikací testu Artura Kerna. Test je založen na zjištění aktuálního stupně percepčně motorického vývoje a obsahuje:

1. Kresbu mužské postavy – dítě zralé pro školu nakreslí hlavu menší než tělo, většinou s vlasy nebo pokrývkou hlavy, tělo s detaily, ruce se správným počtem prstů, nohy pokrčené. Dítě málo zralé nakreslí tzv. „hlavonožce“.

2. Obkreslování psacího písma – dítě má za úkol opsat krátkou větu, která je psaná psacím písmem a to jak pravou, tak levou rukou.

3. Obkreslování 10 teček – tečky jsou uspořádány do pravidelného tvaru a sleduje se přesnost překreslení, tzn. počet teček i prostorové uspořádání. Dítě, které ještě není dostatečně zralé nedodrží počet teček a kreslí kromě bodů i jiné grafické prvky.

Tento test je časově nenáročný, má zejména význam orientační a depistážní. Jako doplněk z oblasti verbálních dovedností lze využít test **Znalosti předškolních dětí** od Matějčka a Vágnerové. Pokud dítě nesplní požadované limity, následuje celkové individuální vyšetření a zjištění úrovně inteligence prostřednictvím testu Terman-Merrillové.

Je třeba získat i další informace pozorováním dítěte v běžných situacích při vyšetřování, získat informace od učitelek mateřské školy a s rodiči dítěte zpracovat podrobnou anamnézu (Bod'ová, 2004).

Řada poradenských zařízení organizuje pro předškolní děti i pro děti s odloženou školní docházkou stimulační programy, které jsou zaměřené na rozvíjení schopností potřebných pro budoucí zvládnutí nároků 1. třídy základní školy. Rodiče dětí mají možnost účastnit se těchto programů, v nichž mohou vidět v čem je jeho dítě úspěšné nebo naopak, a zároveň je informován o tom, která schopnost dítěte je aktuálně rozvíjena (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001).

2.9 Nástup dítěte do základní školy

Období nástupu do školy je pro dítě i jeho rodinu velmi významnou událostí. Mění se celkový způsob života dítěte, který se promítá i do života celé jeho rodiny.

Dle Kotulána (2005) je vstup dítěte do školy závažnou životní změnou. Začínají se uplatňovat školní zátěže, které jsou spojené s psychickou prací, určeným pracovním tempem, nutností podřídit se školním pravidlům a s vnitřními konflikty, které školní život doprovázejí. Důsledkem toho může dojít k zvýšení duševního napětí. Veškeré změny jsou přibarveny určitou ztrátou pocitu jistoty a bezpečí, která u dítěte nastává vlivem nového a pro něj neznámého prostředí školy. S určitou mírou otřesu je nástup do základní školy téměř u každého dítěte, i když jeho projevy nemusí být nijak nápadné. Nějaký čas potrvá, než si zvykne nejen dítě, ale i rodiče na nový systém.

Pro dítě to už nebudou jen bezstarostné dny s kamarády v mateřské škole, ale nyní bude muset řešit domácí úkoly, připravovat se na vyučování a dosahovat určitých cílů. Nejen dítě, ale i rodiče prožívají tyto první školní dny a týdny velmi intenzivně.

Škola přináší dítěti nové učební činnosti a klade na dítě postupně se zvyšující požadavky na rozvíjení senzomotoriky, paměti, pozornosti, intelektu, estetických předpokladů, sebeovládání, svědomitosti a vytrvalosti, tzn. všech aspektů osobnosti.

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem, a to na poměrně dlouhou dobu až do rané dospělosti. Role školáka není výběrová, je limitována jen dosažením určitého věku a odpovídající vývojové úrovně. Proto je obecně chápána také jako potvrzení normality dítěte, které může být přijaté do školy jen pokud očekávané úrovni alespoň přibližně odpovídá (Vágnerová, 2000).

2.9.1 Požadavky základní školy

Jedním z rozhodujících činitelů úspěšnosti či neúspěšnosti dítěte ve škole jsou její nároky. Moderní doba s rostoucími požadavky na vzdělání přinesla např. zkrácení přípravného období na vyučování, jež se nyní přesouvá do mateřské školy. Srovnáme-li náplň vyučování v prvních třídách základních škol před 120 lety, pak zjišťujeme, že v některých oblastech vyučovací cíle, jichž se dnes má dosáhnout do pololetí 1. třídy, jsou srovnatelné s tím, čemu se tehdy děti učily až ke konci 2. ročníku. Některé poznatky a učivo nebyly tehdy vyučovány vůbec (Krejčířová, Říčan, 2006).

Vstup do školy tedy znamená pro většinu dětí značnou zátěž, která se ještě zvětšuje v době stoupajících nároků na vzdělání a na pracovní výkonnost. V této podkapitole si uvedeme konkrétní nároky, které se nyní na dítě kladou a jejichž plnění se bezpodmínečně vyžaduje.

Dítě se musí vyrovnat s novým prostředím a školním režimem (pravidelné střídání výuky s přestávkami, opakující se týdenní rozvrh hodin). Dále se dítě má zapojit do poměrně velkého kolektivu svých vrstevníků a podřídit se autoritě cizího dospělého. Organizace školní činnosti je zcela odlišná, a to zejména způsobem práce učitele stojícího čelem vůči kolektivu zapojenému do stejné činnosti, nedochází zde k bezprostřednímu kontaktu a individuálnímu pobízení, ale k tzv. „dálkovému vedení“.

Poměrně rychle se dnes začíná s výukou, která klade značné nároky na rozumovou vyspělost, ale i na přiměřenou pracovní motivaci a zájem. Od všech dětí se očekává, že se během celé vyučovací hodiny, která trvá 45 minut, přiměřeně soustředí, budou po celou tuto dobu sedět v klidu, ovládat se, plnit úkoly, pracovat podle společných instrukcí a v určitém tempu. Nástup dítěte do školy je také spojen s nutností osamostatnění, přijetí zodpovědnosti za vlastní jednání a jeho následky. Pravidla jsou striktněji vyžadována a jejich porušení určitým způsobem sankcionována. Přitom jsme svědky toho, jak nároky stále stoupají a jsou vlastně stejné na všechny děti, s malým ohledem na jejich individuální schopnosti, vlastnosti nebo podmínky rodinného prostředí. Míra požadavků na děti z prvních tříd dosud klesla nepatrně. Není divu, že velký počet dětí vykazuje po nástupu do školy různě intenzivní a rozličně projevované známky nepřizpůsobení (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV, 2007, s. 12) lze vyjádřit, co je náplní výchovně vzdělávací činnosti na prvním stupni základní školy: *„Základní vzdělávání na 1. stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického*

vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů.“

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Problematika školní připravenosti se v poslední době stále více řadí mezi diskutovaná témata nejen mezi pedagogy a odbornými pracovníky, ale hlavně mezi rodiči. Jako učitelka mateřské školy se domnívám, že většina pedagogických pracovníků v předškolních zařízeních není dostatečně informována o tom, jak na tuto problematiku nahlíží rodič, který je kompetentní osoba k tomu, aby mohla vypovídat o tom, jaké jeho dítě je, resp. jaké má schopnosti a dovednosti, které jsou nezbytné k úspěšnému zvládnutí školních nároků. Proto byl stanoven následující cíl.

Cílem praktické části je zjistit, jak vnímají rodiče předškolních dětí připravenost ke vstupu do ZŠ a jak vnímají a hodnotí připravenost dětí rodiče žáků prvních tříd plnících již půl roku školní docházku.

3.1.1 Stanovení předpokladů

1 Lze předpokládat, že více než 70 % rodičů předškolních dětí z vybraných školských zařízení v Liberci, hodnotí připravenost ke vstupu do ZŠ pozitivně.

2 Lze předpokládat, že více než 60 % rodičů žáků prvních tříd z vybraných školských zařízení v Liberci, kteří již půl roku plní školní docházku, hodnotí připravenost svých dětí ke vstupu do ZŠ negativně.

3.2 Použité metody

Základní metodou kvantitativního průzkumu byl dotazník. Tato metoda byla zvolena proto, že umožňuje zkoumat větší počet osob současně a tím získat v krátké době velké množství informací pro splnění stanoveného cíle a pro ověření stanovených předpokladů. Je třeba si uvědomit i nevýhodu dotazníku, která především spočívá v tom, že výpovědi respondentů nemusí být pravdivé, mohou být zkreslené, resp. rodič odpovídá tak, jak je to žádoucí (Spáčilová, 2003).

Dotazník č. 1 je určen pro rodiče předškolních dětí a zaměřuje se na zmapování představ rodičů o připravenosti jejich dítěte na vstup do první třídy. Tento dotazník pokládá rodičům předškolních dětí otázky z oblasti tělesné, psychické, sociální, dále je oslovuje doplňujícími otázkami celkového pohledu na připravenost jejich dětí pro vstup do ZŠ. V poslední části dotazníku je jedna volná otázka, která zjišťuje obavy rodičů z konkrétního problému, který by mohl ohrozit úspěšnost dítěte ve škole. Dotazník obsahuje celkem 21 uzavřených otázek a 1 volnou otázku.

Dotazník č. 2 je určen pro rodiče žáků, kteří již půl roku navštěvují první třídu a mohou již částečně zhodnotit, zda jejich dítě bylo dostatečně na vstup do první třídy připraveno. Dotazník obsahuje 19 uzavřených otázek, které jsou zaměřeny na to, jak děti, které již půl roku navštěvují první třídu, zvládají požadavky školní docházky. V poslední části dotazníku je jedna volná otázka, která zjišťuje, jaké obavy rodiče doprovázely před nástupem jejich dítěte do první třídy a zda se jim potvrdily či nikoliv.

Sebraná data jsou přepsána do elektronické podoby v programu MS EXCEL 2002. Výsledky dotazníků jsou zpracovány v jednotlivých tabulkách četností. Přičemž absolutní četnost vyjadřuje celkový počet respondentů, relativní četnost je podíl četnosti absolutní, lze ji vyjádřit v procentech a charakterizuje strukturu statistického souboru podle zkoumaného znaku. Kumulativní četnost nám podává přehlednou informaci o tom, jaký počet souboru má odpovídající obměnu nebo menší hodnotu společného znaku (Cyhelský, 1990).

Tabulky četností jsou doplněné grafickým procentuálním vyhodnocením odpovědí. Zpracovaná data jsou uvedena v kapitole Výsledky a jejich interpretace. Na jejich základě byly vyvozeny závěry a navržena konkrétní doporučení.

3.3 Popis zkoumaného vzorku

Zkoumaný soubor respondentů tvořili rodiče, jejichž děti navštěvují předškolní oddělení mateřských škol. Respondentů bylo celkem 50 a podrobnější údaje o nich znázorňují tabulky č. 1 – 6.

Tabulka č. 1: pohlaví respondentů

pohlaví	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ženy	42	42	84	84
muži	8	50	16	100

V rámci šetření vyplnilo dotazník celkem 84 % (tj. 42) žen a 16 % (tj. 8) mužů.

Tabulka č. 2: věková kategorie respondentů

věková kategorie	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
25 - 30	38	38	76	76
31 - 35	7	45	14	90
36 - 40	5	50	10	100

Nejvíce respondentů (76 %, tj. 38) náleželo do věkové kategorie 25-30 let, čili více než polovina dotazovaných. Další věkové skupiny měly již klesající počet respondentů. Věkovou skupinu 31-35 let tvořilo celkem 14 % (tj. 7) dotazovaných. Nejméně respondentů (10 %, tj. 5) bylo ve věkové kategorii 36 – 40 let.

Tabulka č. 3: nejvyšší dosažené vzdělání

nejvyšší dosažené vzdělání	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
základní	0	0	0	0
vyučen bez maturity	14	14	28	28
vyučen s maturitou	0	14	0	28
středoškolské	32	46	64	92
vyšší odborné	2	48	4	96
vysokoškolské	2	50	4	100

Na výběr měli respondenti jednu z šesti možných odpovědí. Nejvíce dotazovaných (64 %, tj. 32) uvedlo, že jejich nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské. Vyučených bylo 28 % (tj.14) respondentů, což bylo druhé nejvýše dosažené vzdělání. Početně nejméně bylo zastoupeno vyšší odborné (4 %, tj. 2 respondenti) a vysokoškolské vzdělání (4 %, tj. 2 respondenti). Základní vzdělání a vyučen s maturitou neměl nikdo z dotazovaných.

Tabulka č. 4: počet dětí v rodině a pořadí narozeného dítěte

počet dětí v rodině	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
jedno	12	12	24	24
dvě, prvorozené	32	44	64	88
dvě, druhozené	6	50	12	100

Přes více než polovina respondentů (76 %, tj. 38) vychovává v rodině 2 děti, z toho 64 % (tj. 32) dětí je prvorozených a 12 % (tj. 6) druhozených. 24 % (tj. 12) respondentů vychovává v rodině 1 dítě.

Tabulka č. 5: charakter rodiny

charakter rodiny	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
úplná	47	47	94	94
neúplná bez otce	2	49	4	98
neúplná bez matky	0	49	0	98
neúplná, žijící s přítelem	1	50	2	100
neúplná, žijící s přítelkyní	0	50	0	100

Respondenti mohli zvolit jednu z pěti nabízených možností. Téměř většina dětí (94 %, tj. 47) pochází z úplné rodiny. 4 % (tj. 2) dětí pochází z rozvedené rodiny, v níž chybí otec. 2 % (tj. 1) dětí žije s matkou a jejím přítelem.

Tabulka č. 6: míra starostlivosti o dítě

míra starostlivosti	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
absolutní volnost	2	2	4	4
přehnaná starostlivost	5	7	10	14
adekvátní chování	43	50	86	100

86 % (tj. 43) respondentů se domnívá, že jejich míra starostlivosti o dítě je přiměřená, adekvátní. 10 % (tj. 5) rodičů je až přehnaně starostlivých a 4 % (tj. 2) respondentů umožňuje dítěti absolutní volnost.

Dalším zkoumaným vzorkem bylo 50 rodičů žáků prvních tříd, jejichž společným znakem bylo to, že jejich dítě, alespoň rok navštěvovalo mateřskou školu a prošlo tedy předškolní přípravou s jejím vzdělávacím programem. Podrobnější údaje o respondentech znázorňují tabulky č. 7 – 11.

Tabulka č. 7: věková kategorie

věková kategorie	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
25 - 30	32	32	64	64
31 - 35	17	49	34	98
36 - 40	1	50	2	100

Celkový počet z 50 dotazovaných tvořily pouze ženy. Nejvíce byla zastoupena věková skupina stanovená v rozmezí 25-30 let, kterou tvořilo 64 % (tj. 32) žen. Další věkové kategorie měly již klesající počet respondentů. Věkovou skupinu 31-35 let tvořilo celkem

34 % (tj. 17) dotazovaných a pouze 2 % (tj. 1) respondentů spadalo do věkového rozmezí 36 – 40 let.

Tabulka č. 8: nejvyšší dosažené vzdělání

	četnost			
nejvyšší dosažené vzdělání	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
základní	0	0	0	0
vyučen bez maturity	13	13	26	26
vyučen s maturitou	2	15	4	30
středoškolské	29	44	58	88
vyšší odborné	0	44	0	88
vysokoškolské	6	50	12	100

Nejsilněji zastoupeni byli respondenti se středoškolským vzděláním, celkem 58 % (tj. 29). Vyučených bez maturity tvořilo 26 % (tj. 13) dotazovaných, vyučených s maturitou byli 4 % (tj. 2) respondentů a 12 % (tj. 6) dotazovaných dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Základní a vyšší odborné vzdělání nezvolil nikdo.

Tabulka č. 9: počet dětí v rodině a pořadí narozeného dítěte

	četnost			
počet dětí v rodině	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
jedno	9	9	18	18
dvě, prvorozené	37	46	74	92
dvě, druhorozené	4	50	8	100

Přes více než polovina respondentů (82 %, tj. 41) vychovává v rodině 2 děti, z toho 74 % (tj. 37) dětí je prvorozených a 8 % (tj. 4) druhorozených. 18 % (tj. 9) respondentů vychovává v rodině 1 dítě.

Tabulka č. 10: charakter rodiny

	četnost			
charakter rodiny	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
úplná	42	42	84	84
neúplná bez otce	2	44	4	88
neúplná bez matky	0	44	0	88
neúplná, žijící s přítelem	6	50	12	100
neúplná, žijící s přítelkyní	0	50	0	100

Respondenti mohli zvolit jednu z pěti nabízených možností. Téměř většina dětí (84 %, tj. 42) pochází z úplné rodiny. 4 % (tj. 2) dětí pochází z rodiny, v níž chybí otec a 12 % (tj. 6) dětí žije s matkou a s jejím přítelem.

Tabulka č. 11: míra starostlivosti o dítě

míra starostlivosti	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
absolutní volnost	0	0	0	0
přehnaná starostlivost	7	7	14	14
adekvátní chování	43	50	86	100

Přes více než polovina (86 %, tj. 43) respondentů se domnívá, že jejich míra starostlivosti o dítě je přiměřená, adekvátní. 14 % (tj. 7) rodičů uvedlo, že jsou ke svému dítěti možná až příliš starostliví.

3.4 Průběh průzkumu

Při zadávání dotazníku č.1 byly osobně osloveny dvě mateřské školy v Liberci, jejichž třídy mají v předškolním oddělení zapsáno 25 dětí. Mateřské školy byly vybrány záměrně (tzn., že se jednalo o nenáhodný výběr), za účelem vyhledání předškolních dětí, které právě procházejí předškolní přípravou a v září mají nastoupit do první třídy ZŠ. Ve spolupráci s třídními učitelkami byly rodičům dotazníky předány. Sběr dat pomocí dotazníků probíhal celý květen v roce 2010. Díky trpělivému a důslednému přístupu učitelek k respondentům, bylo dosaženo 100 % návratnosti (tj. 50) předaných dotazníků ve stanoveném časovém intervalu.

Při zadávání dotazníku č. 2 byla osobně oslovena jedna větší základní škola v Liberci. Základní škola byla vybrána záměrně, za účelem vyhledat rodiče, kteří již pomocí dotazníku hodnotili školní připravenost svých dětí, a to v květnu 2010. Tento záměr se bohužel nezdařil, jelikož některé děti oslovenou základní školu nenavštěvovaly vůbec. Po domluvě s ředitelem školy byly dotazníky, za spolupráce třídních učitelek, rozdány ve třech třídách žáků prvního ročníku, kteří je doma předali rodičům k vyplnění. Sběr dat pomocí dotazníků probíhal od 21. ledna do 11. února 2011. Celkem bylo rozdáno 70 dotazníků, z nichž se vrátilo pouhých 59. Z celkového počtu 59 navrácených dotazníků jich bylo 9 vyřazeno, jelikož u 5 dotazníků nebyly kompletně vyplněny všechny položky a další 4 dotazníky nebyly vyplněny vůbec. Reprezentativní vzorek respondentů tedy tvořilo 50 osob.

3.5 Výsledky a jejich interpretace

Kapitola obsahuje přehledný souhrn informací získaných z jednotlivých položek dotazníkového šetření a interpretace jednotlivých výsledků. Vyjadřuje vlastní názor, který

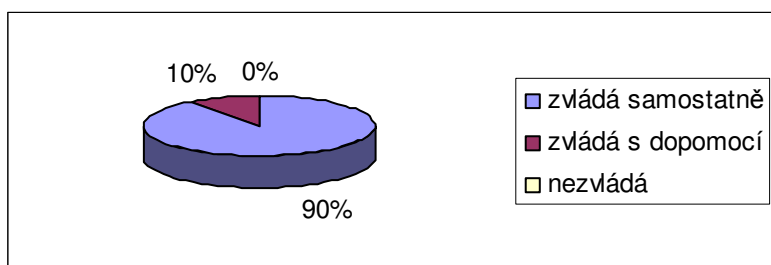
dokládá poznatky z odborné literatury a vlastních zkušeností. Výsledky dotazníků jsou zpracovány v jednotlivých tabulkách četností, které jsou doplněné grafickým procentuálním vyhodnocením odpovědí.

3.5.1 Výsledky dotazníku rodičů předškolního dítěte a jejich interpretace

Tabulka č. 1A: Ovládá Vaše dítě dobře pohyby svého těla, je obratné?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	45	45	90	90
zvládá s dopomocí	5	50	10	100
nezvládá	0	50	0	100

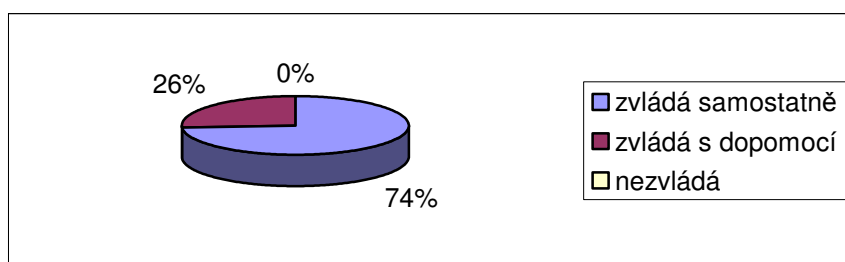
Graf č. 1A: Ovládá Vaše dítě dobře pohyby svého těla, je obratné?

90 % (tj. 45) rodičů uvedlo, že jejich dítě zvládá pohyby svého těla, resp. obratnost, zcela samostatně. Je zajímavé, že 10 % (tj. 5) dotazovaných rodičů odpovědělo, že jejich dítě zvládá pohybovou obratnost s dopomocí. To neznamena, že nejsou připraveny na školu, v tomto případě bychom pouze neměli podceňovat případy pomalejšího pohybového vývoje či snížené obratnosti. Pohybová obratnost nabývá u dětí na důležitosti. Neobratnost či nešikovnost dětí např. v tělesné výchově může být příčinou posměchu a může bránit dobrému zapojení do kolektivu vrstevníků.

Tabulka č. 2A: Drží správně tužku?

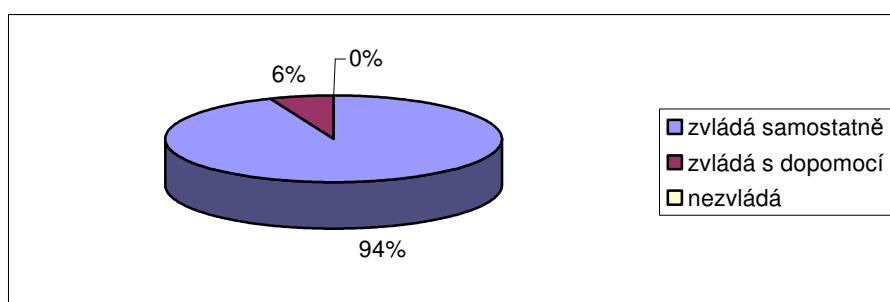
	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	37	37	74	74
zvládá s dopomocí	13	50	26	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 2A: Drží správně tužku?

74 % (tj. 37) rodičů se domnívá, že jejich dítě drží tužku správně. Pro 26 % (tj. 13) rodičů, jejichž dítě ovládá správné držení tužky s dopomocí, to může být podnět pro důslednější a cílevědomější přípravu a procvičování správného úchopu právě v předškolním období, jelikož zafixovaný špatný úchop tužky se velmi těžko precvičuje. Správné držení tužky je jeden z důležitých předpokladů úspěšnosti dítěte při nácviu psaní.

Tabulka č. 3A: Je Vaše dítě samostatné a soběstačné (umí se samo obléknout, najíst, udržet čistotu)?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	47	47	94	94
zvládá s dopomocí	3	50	6	100
nezvládá	0	50	0	100

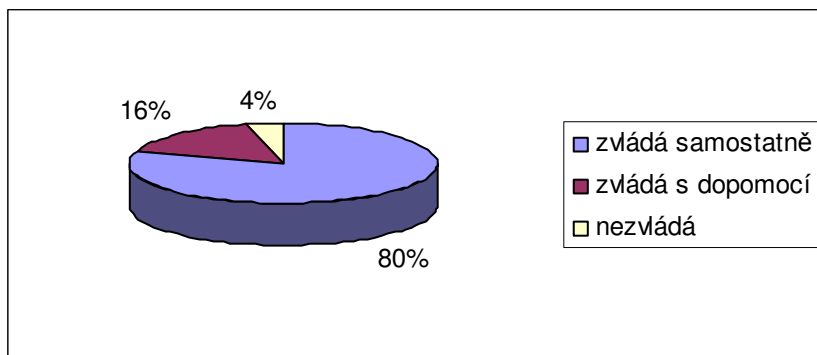
Graf č. 3A: Je Vaše dítě samostatné a soběstačné (umí se samo obléknout, najíst, udržet čistotu)?

V oblasti sebeobsluhy 94 % (tj. 47) rodičů uvedlo, že se jejich dítě dokáže samostatně obléknout, najíst a udržet čistotu. Pro zbývajících 6 % (tj. 3) dotazovaných, kteří uvedli, že tyto úkony jejich dítě zvládá s dopomocí, by tento výsledek měl být signálem pro důslednější vedení k soběstačnosti.

Tabulka č. 4A: Umí si poradit s tkaničkami, zipem a knoflíky?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	40	40	80	80
zvládá s dopomocí	8	48	16	96
nezvládá	2	50	4	100

Graf č. 4A: Umí si poradit s tkaničkami, zipem a knoflíky?

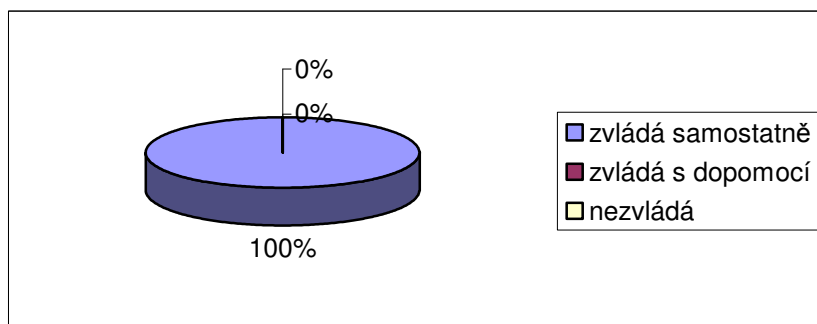

80 % (tj. 40) rodičů uvedlo, že jejich dítě si samo umí poradit s tkaničkami, zipem a knoflíky. 16 % (tj. 8) dětí tyto úkony zvládá s dopomocí a 4 % (tj. 2) dětí jej nezvládá vůbec, což je docela zarážející výsledek, tento nedostatek by se měl do začátku září upravit. Očekávaná pomoc se dítěti na základní škole nemusí dostat, což by mohlo u budoucího žáka vyvolat pocity méněcennosti, úzkost apod.

Tabulka č. 5A: Orientuje se v základních údajích: jméno – věk – bydliště?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	50	50	100	100
zvládá s dopomocí	0	50	0	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 5A: Orientuje se v základních údajích: jméno – věk – bydliště?

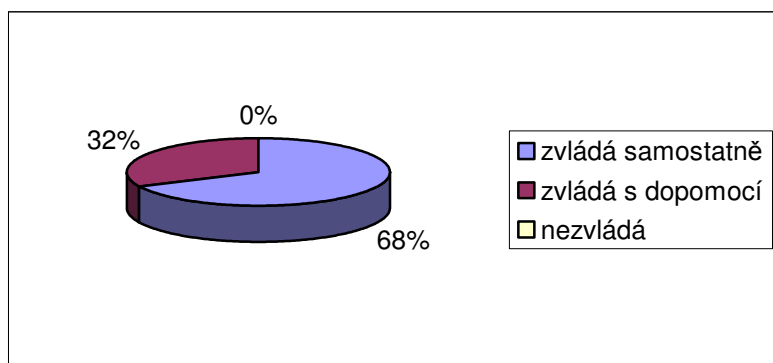

K optimální školní připravenosti patří i znalost základních údajů o sobě. 100% (tj. 50) rodičů uvedlo, že jejich dítě zná svůj věk, jméno a bydliště, ve svých údajích se tedy orientuje samostatně.

Tabulka č. 6A: Podřídí se pokynům dospělého, resp. dodržuje pravidla chování?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	34	34	68	68
zvládá s dopomocí	16	50	32	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 6A: Podřídí se pokynům dospělého, resp. dodržuje pravidla chování?

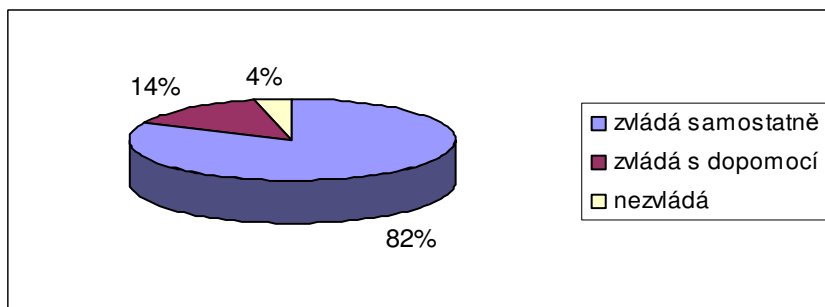

Školní připravenost dále zahrnuje schopnost respektovat běžné normy chování, s tím souvisí i podřizování se pokynům dospělého. Z tohoto grafu vyplývá, že 68 % (tj. 34) dětí se podle rodičů bez problémů podřídí pokynům dospělého a dodržuje pravidla chování, u zbývajících 32 % (tj. 16) dětí je nutné důslednější výchovné vedení.

Tabulka č. 7A: Je schopné soustředit se na práci?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	41	41	82	82
zvládá s dopomocí	7	48	14	96
nezvládá	2	50	4	100

Graf č. 7A: Je schopné soustředit se na práci?

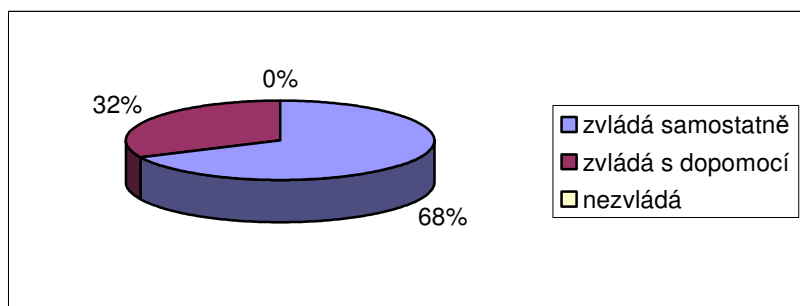
Pro školní práci je nezbytné, aby se dítě dokázalo soustředit, jelikož oslabení v udržení pozornosti může mít za následek ve školním věku poměrně značné obtíže, a to jak výukové,

tak i výchovné. 82 % (tj. 41) dětí se dokáže bez problémů soustředit na práci. 14 % (tj. 7) dětí tuto schopnost zvládá s dopomocí a 4 % (tj. 2) jej nezvládá. V obou případech bychom měli u těchto dětí více podporovat rozvoj pozornosti, k tomu můžeme využít různé běžně dostupné hry, např. pexeso, puzzle, známé stolní hry apod.

Tabulka č. 8A: Dokončí započatou činnost?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	34	34	68	68
zvládá s dopomocí	16	50	32	100
nezvládá	0	50	0	100

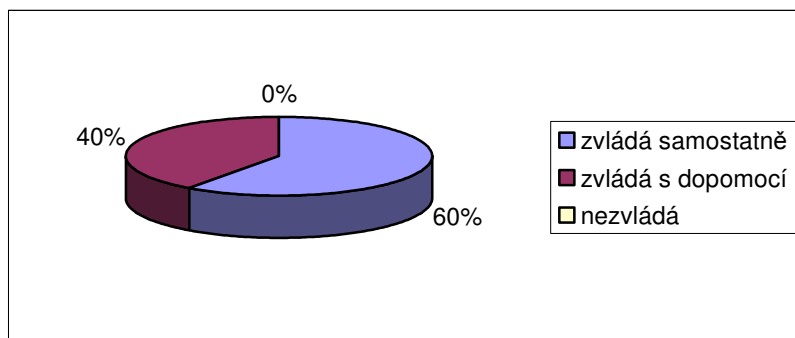
Graf č. 8A: Dokončí započatou činnost?

Začátek školní docházky klade poměrně velké nároky na vnitřní motivaci, dítě musí vyvíjet úsilí k dokončení práce, pokračovat v ní i přes překážky a možné nezdary. 68 % (tj. 34) rodičů uvedlo, že jejich dítě dokončí práci samostatně. 32 % (tj. 16) respondentů se domnívá, že jejich dítě potřebuje pro dokončení započaté činnosti pomoc, v tomto případě bychom se měli snažit dítě více motivovat.

Tabulka č. 9A: Zvládá odloučení od rodičů?

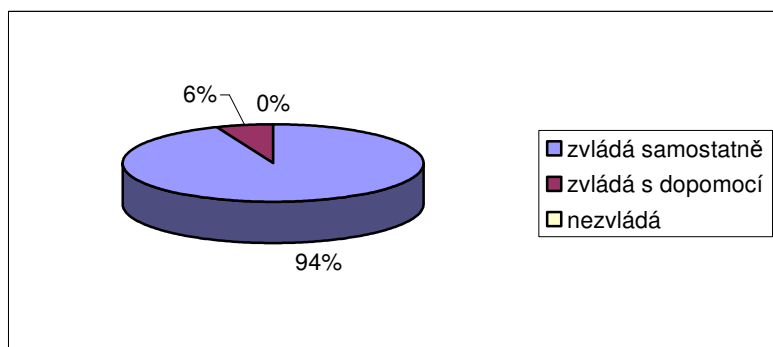
	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	30	30	60	60
zvládá s dopomocí	20	50	40	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 9A: Zvládá odloučení od rodičů?

Do zahájení školní docházky musí dítě zvládnout odloučení od rodičů. Pokud tento požadavek dítě nedokáže splnit, pak je zatěžováno různými emocionálními problémy. 60 % (tj. 30) dotazovaných uvedlo, že jejich dítě bez problémů zvládá odloučení od rodičů a 40 % (tj. 20) dětí jej zvládá obtížněji.

Tabulka č. 10A: Komunikuje s dětmi a s učitelkou?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	47	47	94	94
zvládá s dopomocí	3	50	6	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 10A: Komunikuje s dětmi a s učitelkou?

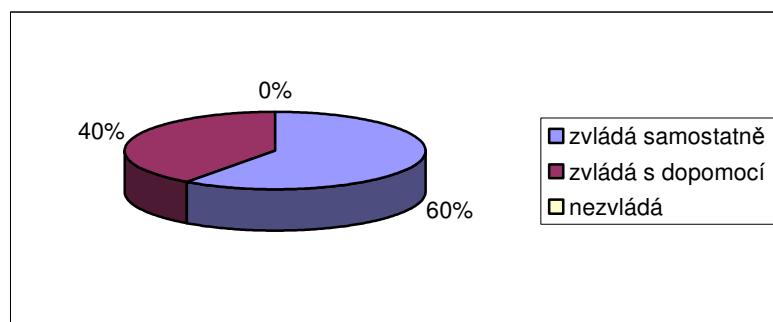
Pro adaptaci na školu je významná úroveň verbální komunikace. Nedostatky v aktivním řečovém projevu mají negativní sociální odezvu, vyvolávající nepříznivé reakce okolí.

94 % (tj. 47) rodičů se domnívá, že jejich dítě komunikuje s učitelkou bez problémů, zbývajících 6 % (tj. 3) dětí má při komunikaci s učitelkou menší potíže.

Tabulka č. 11A: Adaptuje se na změny, na nové situace, prostředí?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	30	30	60	60
zvládá s dopomocí	20	50	40	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 11A: Adaptuje se na změny, na nové situace, prostředí?

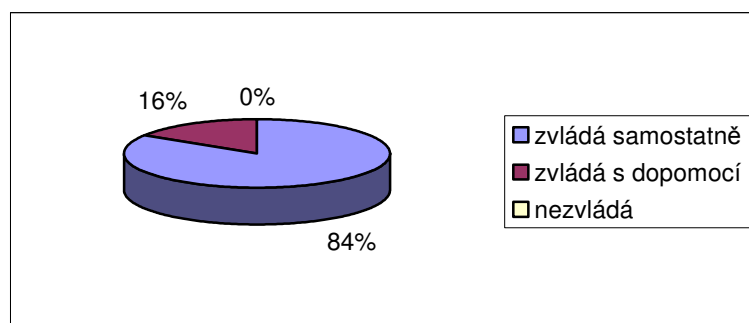

60 % (tj. 30) dětí zvládá adaptaci na nové prostředí bez problémů, je vidět, že jsou na změnu připraveny a motivovány. 40 % (tj. 20) dětí zvládá adaptaci na nové prostředí obtížněji, pravděpodobně jsou ještě více vázané na své rodiče.

Tabulka č. 12A: Spolupracuje, zapojuje se do činnosti ve skupině a vzájemně pomáhá?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	42	42	84	84
zvládá s dopomocí	8	50	16	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 12A: Spolupracuje, zapojuje se do činnosti ve skupině a vzájemně pomáhá?

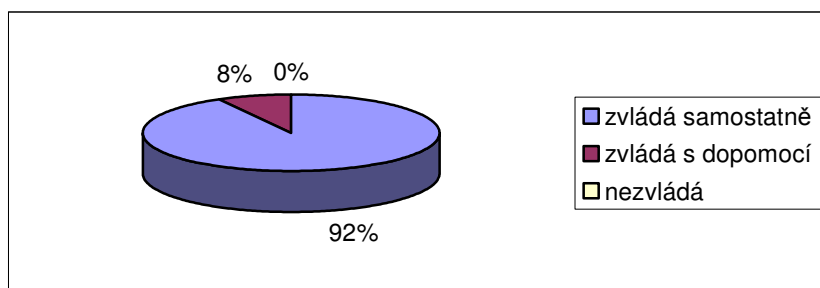
Školní připravenost zahrnuje i schopnost pracovat v kolektivu a spolupracovat s jinými dětmi. 84 % (tj. 42) dětí se samostatně zapojuje do činnosti ve skupině a snaží se v ní s ostatními

děťmi spolupracovat. 16 % (tj. 8) dětí se do skupinové činnosti a vzájemné spolupráci v ní, zapojují obtížněji, v tomto případě je důležité tyto děti více podněcovat a vřazovat do kolektivních her a činností.

Tabulka č. 13A: Dokáže srozumitelně vyjádřit své potřeby?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	46	46	92	92
zvládá s dopomocí	4	50	8	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 13A: Dokáže srozumitelně vyjádřit své potřeby?

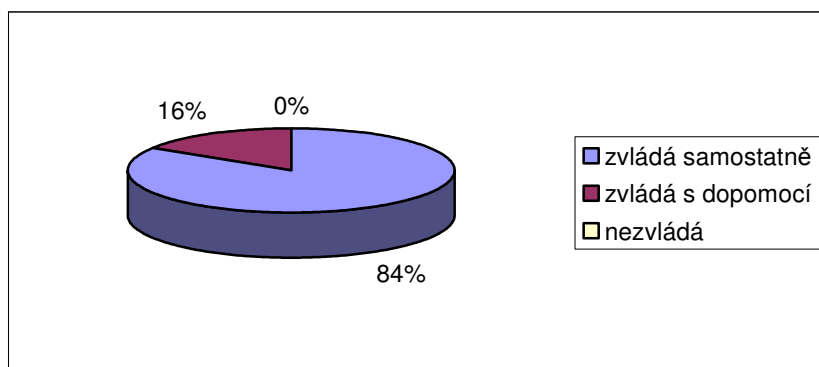

Srozumitelné vyjadřování a správná výslovnost je jeden ze stěžejních znaků školní zralosti a připravenosti. 92 % (tj. 46) dětí vyjadřuje své potřeby bez sebemenších problémů. 8 % (tj. 4) dětí má menší potíže se srozumitelným vyjadřováním. Tento nedostatek by se měl do začátku povinné školní docházky odstranit. Právě řečová bariéra by mohla mít za následek neúspěšnost dítěte nejen v oblasti vzdělávání, ale i v oblasti socializace a komunikace mezi vrstevníky i dospělými.

Tabulka č. 14A: Umí si snadno zapamatovat dětská říkadla a básničky?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	42	42	84	84
zvládá s dopomocí	8	50	16	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 14A: Umí si snadno zapamatovat dětská říkadla a básničky?

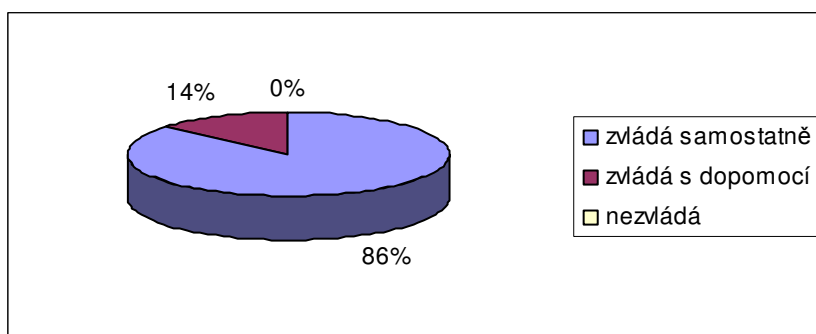

84 % (tj. 42) dětí si snadno zapamatuje různá říkadla či básničky. 16 % (tj. 8) rodičů uvádí, že jejich dítě si obtížněji zapamatuje básničky a říkadla. V této oblasti může MŠ sehrát důležitou roli, protože svým vzdělávacím obsahem vede děti k nácviu říkadel, básniček a písniček, které rozvíjí nejen řečové vyjadřování, ale i paměť dítěte.

Tabulka č. 15A: Rozumí číselnému pojmu (např. spočítá pastelky do 5, chápe pojmy hodně-málo, více-méně, vyjmenuje řadu čísel)?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	43	43	86	86
zvládá s dopomocí	7	50	14	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 15A: Rozumí číselnému pojmu (např. spočítá pastelky do 5, chápe pojmy hodně-málo, více-méně, vyjmenuje řadu čísel)?

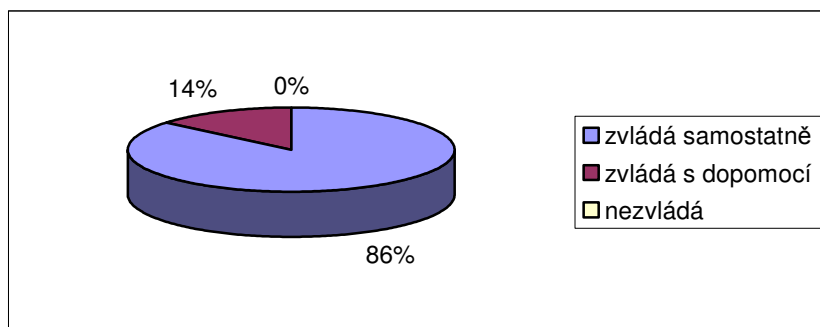

Předčíselné představy má mít dítě utvořeny před nástupem do školy, pokud tomu tak není, tak dítě nechápe učivo a selhává v matematice. 86 % (tj. 43) rodičů uvedlo, že jejich dítě se orientuje v základních číselných pojmech. 14 % (tj. 7) dětí se v číselných pojmech orientuje s dopomocí. V tomto případě bychom měli tuto oblast u dětí více rozvíjet, opět se nám nabízí množství her, které podporují rozvoj početních představ.

Tabulka č. 16A: Orientuje se v prostoru (nahore,dole, vpředu, vzadu, vpravo, vlevo)?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zvládá samostatně	43	43	86	86
zvládá s dopomocí	7	50	14	100
nezvládá	0	50	0	100

Graf č. 16A: Orientuje se v prostoru (nahore,dole, vpředu, vzadu, vpravo, vlevo)?

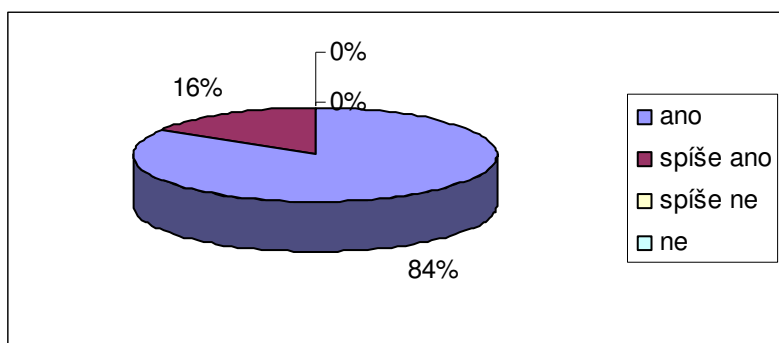

Zvládnutí pravolevé a prostorové orientace je nezbytně nutné pro školní dovednosti, pokud tyto pojmy dítě nezvládá, mohou se objevit obtíže v matematice, ale i v čtení a psaní. 86 % (tj. 43) rodičů uvedlo, že se jejich dítě bez problémů orientuje v prostoru. 14 % (tj. 7) dětí tuto dovednost zvládá s dopomocí.

Tabulka č. 17A: Sahrála podle Vás příprava na vstup do první třídy v MŠ důležitou roli?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	42	42	84	84
spíše ano	8	50	16	100
spíše ne	0	50	0	100
ne	0	50	0	100

Graf č. 17A: Sahrála podle Vás příprava na vstup do první třídy v MŠ důležitou roli?

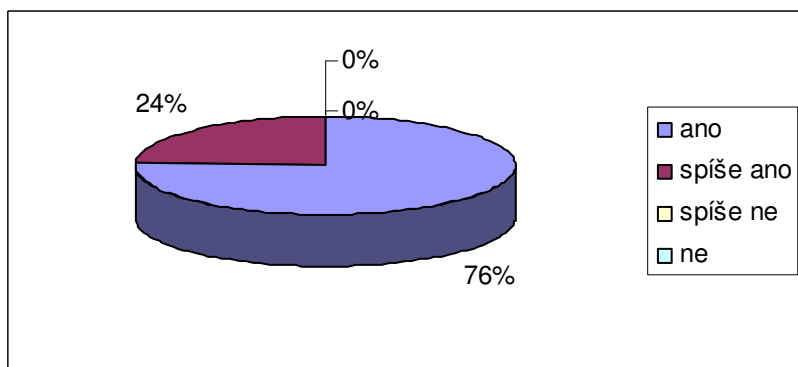

Z odpovědí rodičů vyplývá, že si uvědomují důležitost MŠ v přípravě dětí pro vstup do základní školy.

Tabulka č. 18A: Myslíte si, že je Vaše dítě dobře připraveno na vstup do první třídy?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	38	38	76	76
spíše ano	12	50	24	100
spíše ne	0	50	0	100
ne	0	50	0	100

Graf č. 18A: Myslíte si, že je Vaše dítě dobře připraveno na vstup do první třídy?

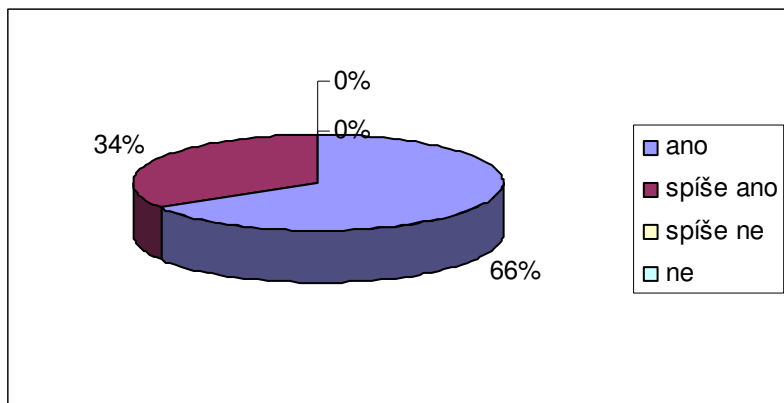

76 % (tj. 38) rodičů uvedlo, že jejich dítě je dobře připravené na školní docházku. 24 % (tj. 12) rodičů odpovědělo spíše ano, což je také pozitivní hodnocení, avšak může signalizovat určitou nejistotu či obavy z dílčích schopností a dovedností, které uvádí v praktické části graf č. 22A.

Tabulka č. 19A: Těší se Vaše dítě do první třídy?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	33	33	66	66
spíše ano	17	50	34	100
spíše ne	0	50	0	100
ne	0	50	0	100

Graf č. 19A: Těší se Vaše dítě do první třídy?

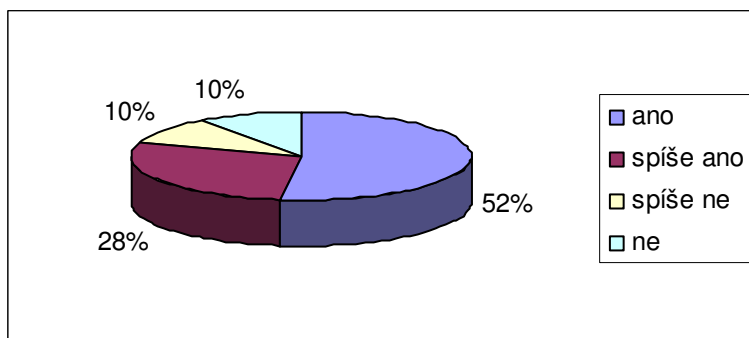

Z odpovědí rodičů vyplývá, že se jejich dítě převážně do školy těší.

Tabulka č. 20A: Věnujete přípravě na vstup do první třídy zvláštní pozornost?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	26	26	52	52
spíše ano	14	40	28	80
spíše ne	5	45	10	90
ne	5	50	10	100

Graf č. 20A: Věnujete přípravě na vstup do první třídy zvláštní pozornost?

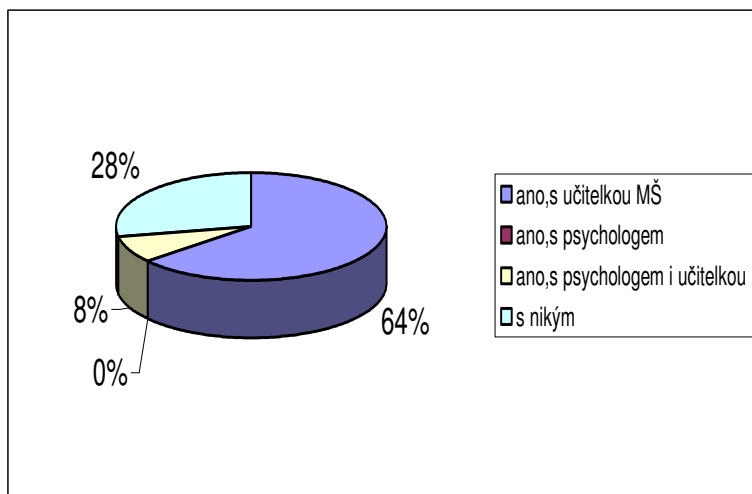
Převážná většina rodičů nepodceňují přípravu dítěte na vstup do první třídy a věnují ji zvláštní pozornost. Překvapivé je zjištění, že 10 % (tj. 5) respondentů odpovědělo ne a dalších 10 % (tj. 5) dotazovaných spíše ne. Vzhledem k našemu malému počtu výzkumného vzorku,

je to poměrně velké procento rodičů, kteří se na školní přípravě svého dítěte nepodílelo. Příčinu takového přístupu bohužel z tohoto šetření nezjistíme. Rodiče by si však měli uvědomit, že na kvalitě připravenosti dítěte pro školní požadavky se nepodílí pouze mateřská škola, ale především oni. Zázemí a podpora, která je dítěti v rodině poskytována, se odráží i v jeho dovednostech a vědomostech, které si sebou dítě do základní školy přináší.

Tabulka č. 21A: Využili jste konzultace?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, s učitelkou MŠ	32	32	64	64
ano, s psychologem	0	32	0	64
ano, s psychologem i učitelkou	4	36	8	72
s nikým	14	50	28	100

Graf č. 21A: Využili jste konzultace?

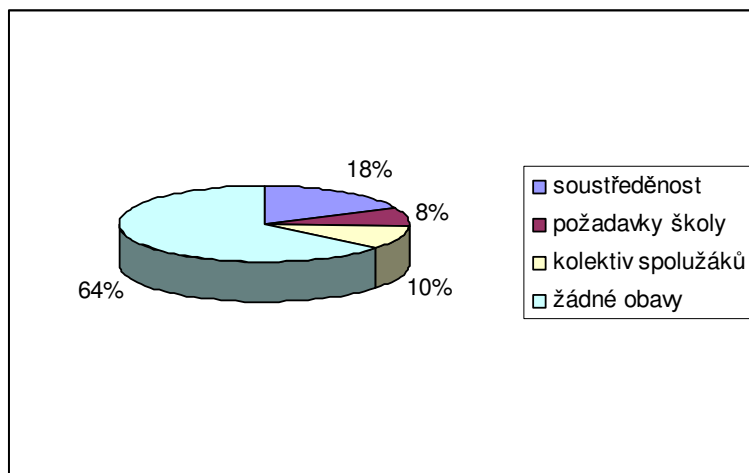

64 % (tj. 32) rodičů konzultovalo školní připravenost svého dítěte s učitelkou MŠ, 8 % (tj. 4) rodičů využilo konzultace s učitelkou MŠ i s psychologem a 28 % (tj. 14) respondentů tuto problematiku s nikým neřešilo.

Tabulka č. 22A: Obavy rodičů před vstupem dětí do 1. třídy ZŠ

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
soustředěnost	9	9	18	18
požadavky školy	4	13	8	26
kolektiv spolužáků	5	18	10	36
žádné obavy	32	50	64	100

Graf č. 22A: Obavy rodičů před vstupem dětí do 1. třídy ZŠ

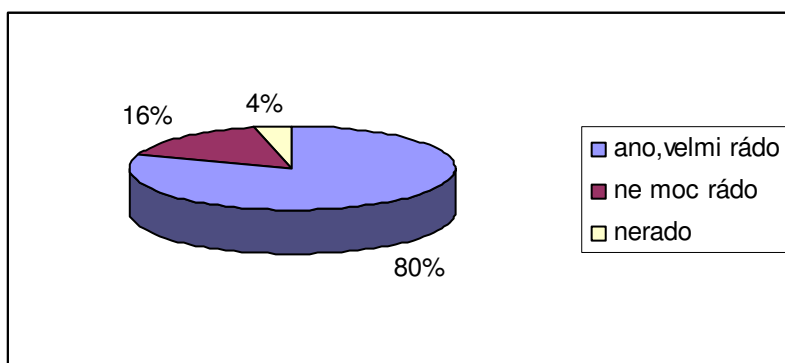
Volná otázka v dotazníku směřovala ke zjištění obav rodičů z konkrétního problému, který by mohl ohrozit úspěšnost dítěte ve škole. K obsahu volné otázky rodiče nejvíce uváděli obavy ze soustředěnosti, kolektivu spolužáků a z požadavků školy. Překvapivé je, že 64 % (tj. 32) rodičů nemělo žádné obavy před vstupem dítěte do 1. třídy ZŠ.

3.5.2 Výsledky dotazníku pro rodiče žáků prvních tříd a jejich interpretace

Tabulka č. 1B: Navštěvovalo Vaše dítě MŠ rádo?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, velmi rádo	40	40	80	80
ne moc rádo	8	48	16	96
nerado	2	50	4	100

Graf č. 1B: Navštěvovalo Vaše dítě MŠ rádo?

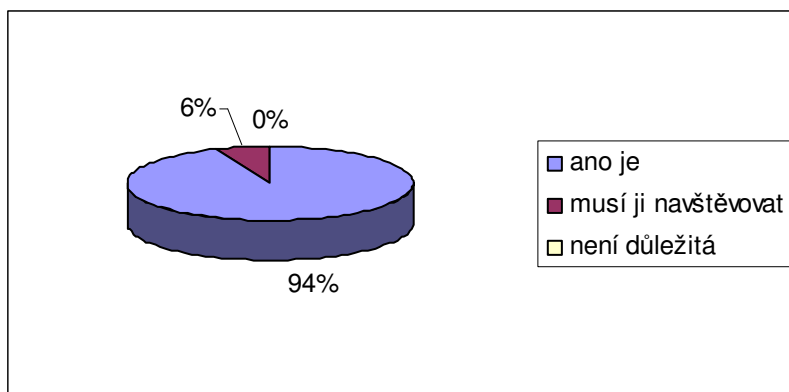

80 % (tj. 40) rodičů uvedlo, že jejich dítě navštěvovalo MŠ velmi rádo. 16% (tj. 8) respondentů odpovědělo, že jejich dítě ne moc rádo navštěvovalo MŠ. 4 % (tj. 2) rodičů uvedlo, že jejich dítě do mateřské školy chodilo nerado.

Tabulka č. 2B: Domníváte se, že je MŠ pro dítě důležitá?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano je	47	47	94	94
musí ji navštěvovat	3	50	6	100
není důležitá	0	50	0	100

Graf č. 2B: Domníváte se, že je MŠ pro dítě důležitá?

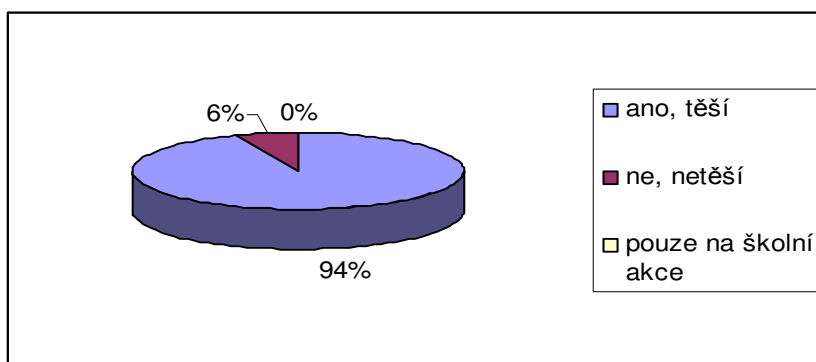

94 % (tj. 47) respondentů uvedlo, že je mateřská škola pro jejich dítě důležitá. Pouhých 6 % (tj. 3) rodičů nepokládá MŠ za tak důležitou, spíše se domnívají, že jejich dítě toto zařízení musí navštěvovat.

Tabulka č. 3B: Těší se Vaše dítě do školy?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, těší	47	47	94	94
ne, netěší	3	50	6	100
pouze na školní akce	0	50	0	100

Graf č. 3B: Těší se Vaše dítě do školy?

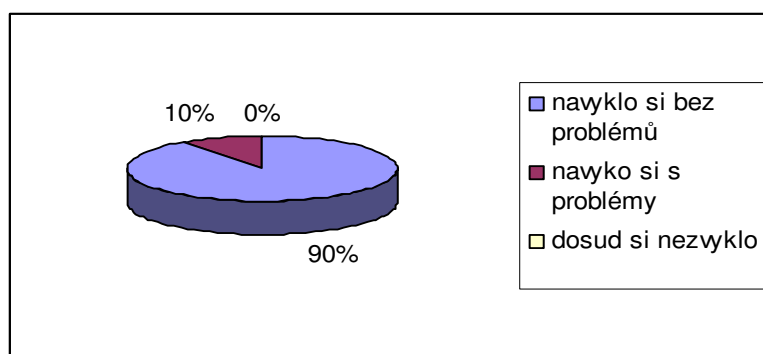
Z grafu vyplývá, že 94 % (tj. 47) dětí se do školy těší. 6 % (tj. 3) žáků se do školy netěší. Toto zjištění může mít několik důvodů, například děti byly na školu špatně připraveny, motivovány, nebo je chyba v postojích rodičů či na straně učitelů. Příčinou však může být

i nedostatečná připravenost na školní práci vedoucí k opakovaným neúspěchům, které u dítěte nevyvolávají žádné radostné očekávání.

Tabulka č. 4B: Jak si dítě zvyklo na nový režim dne, vstávání do školy?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
navyklo si bez problémů	45	45	90	90
navyklo si s problémy	5	50	10	100
dosud si nezvyklo	0	50	0	100

Graf č. 4B: Jak si dítě zvyklo na nový režim dne, vstávání do školy?

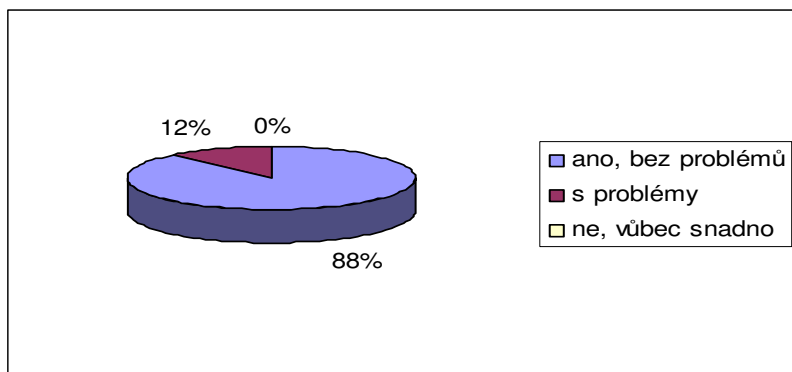

90 % (tj. 45) dětí si na nový režim dne navyklo bez obtíží a 10 % (tj. 5) dětí s problémy. U čerstvého prvňáčka se mohou objevit adaptační potíže, které většinou vymizí samy. Doba adaptace na školu trvá v rozmezí jednoho týdne až tří měsíců. Samozřejmě, že je to zcela individuální. Situace pro dítě, které se právě stalo žákem první třídy, může být snazší, pokud jeho rodiče budou spolupracovat se školou.

Tabulka č. 5B: Navazuje Vaše dítě snadno přátelský kontakt s jinými dětmi?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, bez problémů	44	44	88	88
s problémy	6	50	12	100
ne, vůbec snadno	0	50	0	100

Graf č. 5B: Navazuje Vaše dítě snadno přátelský kontakt s jinými dětmi?

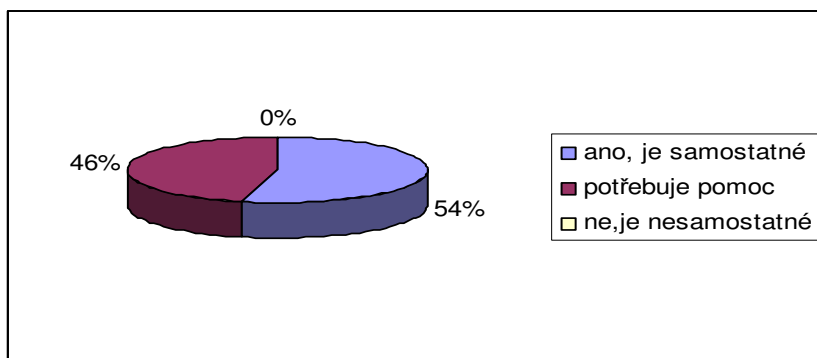

Výsledky ukazují, že většina dětí 88 % (tj. 44) rádo a snadno nabízí své přátelství někomu jinému a jejich socializace je tedy úspěšná. 12 % (tj. 6) dětí navazuje kontakt s problémy.

Tabulka č. 6B: Plní domácí úkoly samostatně?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, je samostatné	27	27	54	54
potřebuje pomoc	23	50	46	100
ne, je nesamostatné	0	50	0	100

Graf č. 6B: Plní domácí úkoly samostatně?

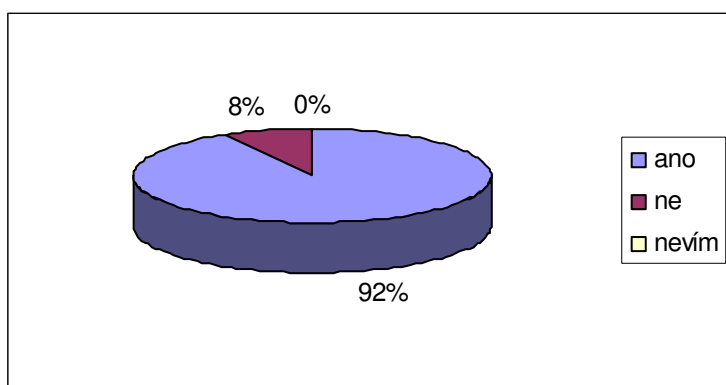
54 % (tj. 27) dětí si plní své úkoly samostatně. 46 % (tj. 23) rodičů svým dětem pomáhá. Pomoc při plnění domácích úkolů je zcela normální jev, zvláště, když jsou úkoly obtížné nebo hůře pochopitelné zadání. Z výsledků vyplývá, že tuto školní dovednost je třeba postupně

rozvíjet a není automatickou pro všechny děti. Velkou roli zde hraje přístup rodičů, kteří svým vedením dítě mohou značně ovlivnit.

Tabulka č. 7B: Drží správně tužku?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	46	46	92	92
ne	4	50	8	100
nevím	0	50	0	100

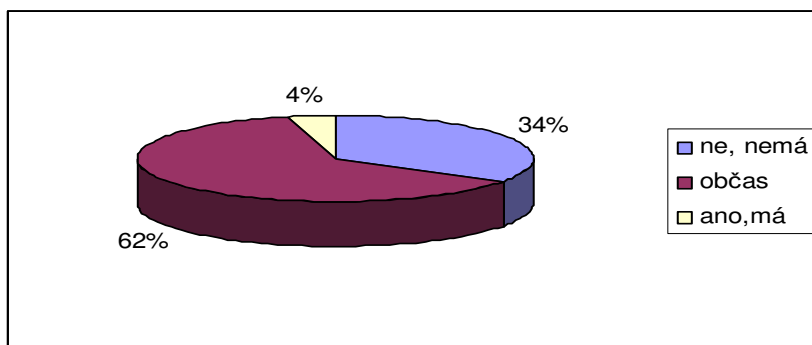
Graf č. 7B: Drží správně tužku?

92 % (tj. 46) respondentů uvedlo, že jejich dítě drží tužku správně. Překvapivé je zjištění, že 8 % (tj. 4) dětí podle rodičů drží tužku špatně. Pokud dítě drží psací náčiní jiným způsobem, bude se mu hůře ovládat a při psaní se mu rychleji unaví ruka. Správný úchop tužky by se dítě mělo naučit již v předškolním věku. Pokud ve škole stále drží tužku špatně, je vhodné koupit různé pomůcky, které usnadňují správný úchop, například trojhranné tužky apod.

Tabulka č. 8B: Má problémy se psaním?

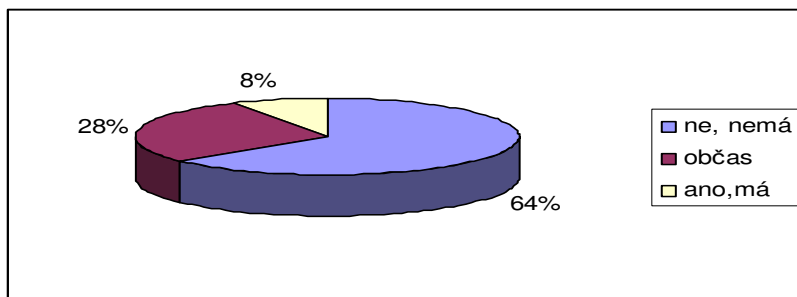
četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ne, nemá	17	17	34	34
občas	31	48	62	96
ano, má	2	50	4	100

Graf č. 8B: Má problémy se psaním?

34 % (tj. 17) rodičů se domnívá, že jejich dítě žádné problémy se psaním nemá. Poměrně velký počet respondentů (62 %, tj. 31) uvedlo, že jejich dítě má při psaní občas potíže a 4 % (tj. 2) dětí je má pravidelně. To však ještě nemusí být ukazatelem školní nepřipravenosti. Rodiče by se měli v obou případech zajímat o to, v čem dítě přesně chybuje a podle toho by měli zvolit způsob nápravy. Stačí si každý den vyhradit alespoň 10 – 15 minut na procvičování psaní. Pokud by potíže přetrvávaly i nadále, bylo by namístě navštívit školské poradenské pracoviště.

Tabulka č. 9B: Má problémy se čtením?

četnost				
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ne, nemá	32	32	64	64
občas	14	46	28	92
ano, má	4	50	8	100

Graf č. 9B: Má problémy se čtením?

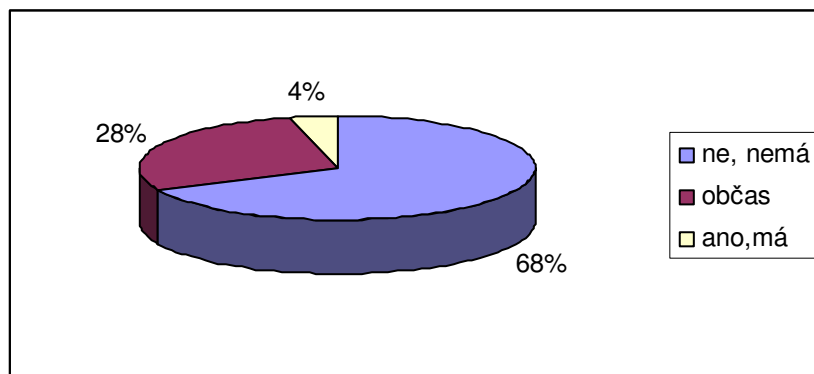
Čtení je jedna z nejdůležitějších dovedností, kterou by se měl žák v první třídě naučit. Dovednost číst a získávat informace z textu bude dítě potřebovat po celý život. 64 % (tj. 32)

respondentů uvedlo, že jejich dítě nemá při čtení žádné problémy. 28 % (tj. 14) dětí má se čtením potíže občas a 8 % (tj. 4) dětí čte podle dotazovaných s problémy. V obou případech by se rodiče měli zajímat o to, v čem dítě chybuje a podle toho zařadit do domácí přípravy způsob nápravy. Pokud by potíže přetrvávaly i nadále, bylo by vhodné navštívit školské poradenské zařízení.

Tabulka č. 10B: Má problémy s matematikou?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ne, nemá	34	34	68	68
občas	14	48	28	96
ano, má	2	50	4	100

Graf č. 10B: Má problémy s matematikou?

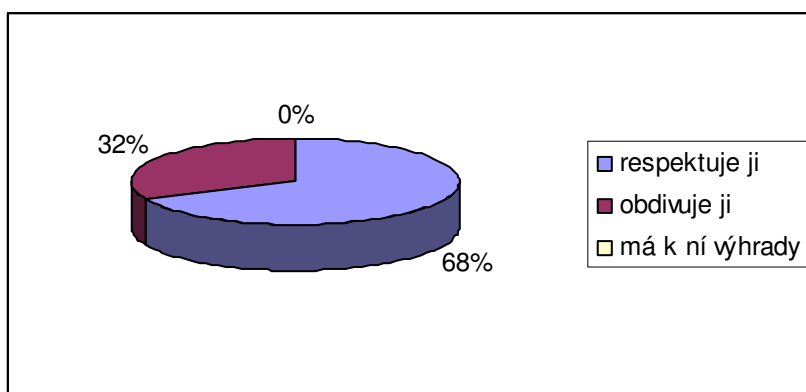

Říká se, že matematika je královnou věd. Její znalost je potřebná k osvojení si všech dalších vědních oborů. 68 % (tj. 34) respondentů uvedlo, že jejich dítě nemá s matematikou žádné problémy. 28 % (tj. 14) dětí má s počítáním občas potíže a 4 % (tj. 2) dětí má s matematikou pravidelné problémy. V obou případech by se rodiče měli zajímat o to, v čem dítě chybuje a podle toho zařadit do domácí přípravy způsob nápravy. Na procvičování matematických dovedností by se mělo vycházet z toho, co už dítě zvládá a pomalu postupovat k tomu, co dítěti nejde. Pokud by potíže přetrvávaly i nadále, bylo by namístě navštívit školské poradenské pracoviště.

Tabulka č. 11B: Jaký vztah má dítě ke své třídní učitelce?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
respektuje ji	34	34	68	68
obdivuje ji	16	50	32	100
má k ní výhrady	0	50	0	100

Graf č. 11B: Jaký vztah má dítě ke své třídní učitelce?

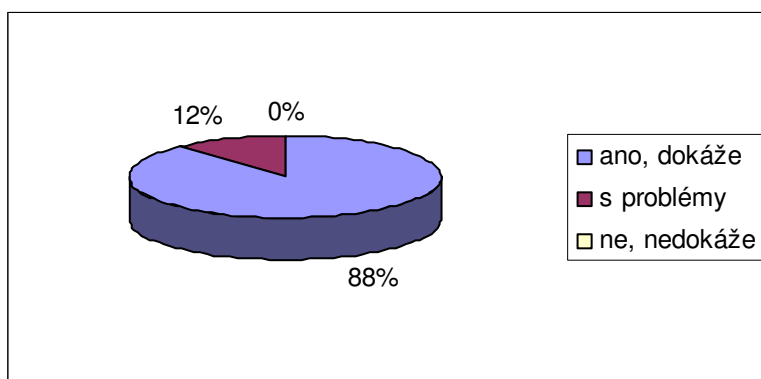

Vazba na učitele posiluje pocit jistoty a bezpečí. 68 % (tj. 34) dětí učitelku respektuje a 32 % (tj. 16) dětí ji obdivuje. Z výsledků tedy vyplývá, že učitel je pro děti významná osobnost a vztahy mezi nimi jsou kladné.

Tabulka č. 12B: Dokáže pracovat dle pokynů učitelky?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, dokáže	44	44	88	88
s problémy	6	50	12	100
ne, nedokáže	0	50	0	100

Graf č. 12B: Dokáže pracovat dle pokynů učitelky?

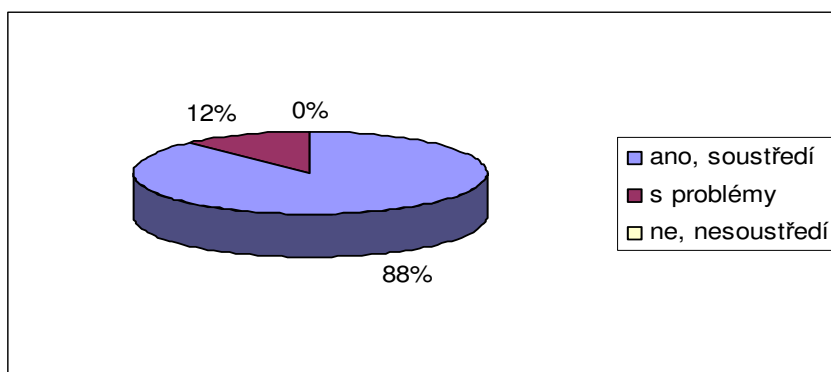

Z tohoto grafu vyplývá, že 88 % (tj. 44) dětí pracuje bez větších potíží dle pokynů učitelky, u zbývajících 12 % (tj. 6) dětí je nutné důslednější výchovné vedení.

Tabulka č. 13B: Soustředí se na zadané úkoly?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano, soustředí	44	44	88	88
s problémy	6	50	12	100
ne, nesoustředí	0	50	0	100

Graf č. 13B: Soustředí se na zadané úkoly?

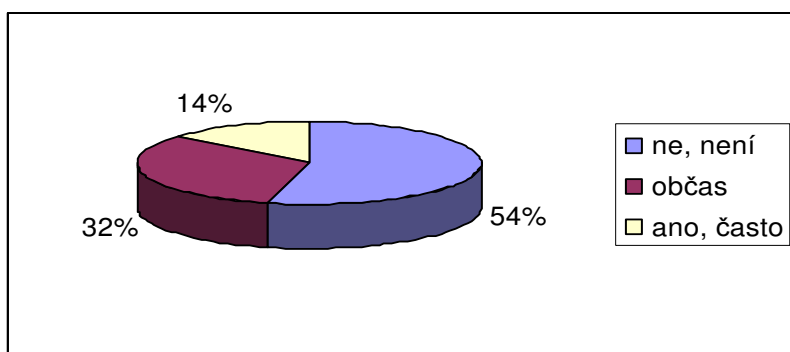

Pro školní práci je nezbytné, aby se dítě dokázalo soustředit na práci, jelikož oslabení v udržení pozornosti může mít za následek výukové, ale i výchovné obtíže. 88 % (tj. 44) dětí se podle rodičů bez potíží soustředí na práci. 12 % (tj. 6) respondentů uvedlo, že se jejich dítě soustředí na práci s občasnými problémy. V tomto případě by se měl u těchto dětí více podporovat rozvoj pozornosti, k tomu nejlépe napomáhají různé běžně dostupné hry, např. pexeso, puzzle, známé stolní hry apod.

Tabulka č. 14B: Je Vaše dítě na konci týdne unavené?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ne, není	27	27	54	54
občas	16	43	32	86
ano, často	7	50	14	100

Graf č. 14B: Je Vaše dítě na konci týdne unavené?

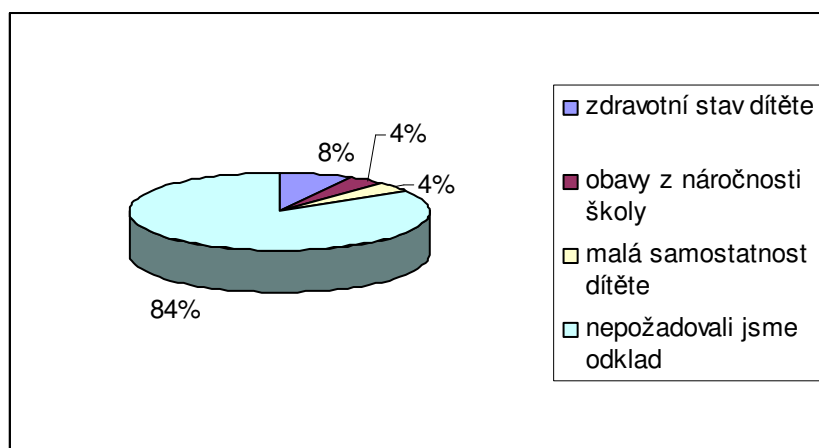
54 % (tj. 27) rodičů se domnívá, že jejich dítě na konci týdne unavené není. 32 % (tj. 16) dětí je unaveno občas. Zajímavé je zjištění, že 14 % (tj. 7) dotazovaných respondentů vyzorovalo u svého dítěte na konci týdne pravidelnou únavu. Častá únava může být důsledkem nesprávně komponovaného režimu dne. Úkoly, které jsou na děti ve škole kladeny odčerpávají určitou tělesnou i duševní energii. Spotřeba této energie i sil musí být u dítěte v potřebném množství a čase opět nahrazena. Vhodně rozvržený režim dne by měl zabránovat

vzniku únavy. Únava však může být i projevem nezralosti, kdy dítě není schopné zvládnout zátěž školních nároků.

Tabulka č. 15B: Požádali jste o odklad školní docházky? Co Vás k tomu vedlo?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
zdravotní stav dítěte	4	4	8	8
obavy z náročnosti školy	2	6	4	12
malá samostatnost dítěte	2	8	4	16
nepožadovali jsme odklad	42	50	84	100

Graf č. 15B: Požádali jste o odklad školní docházky? Co Vás k tomu vedlo?

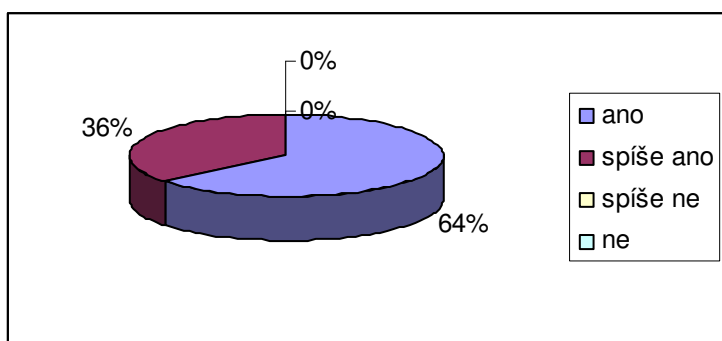

Ze 100 % (tj. 50) dotazovaných rodičů požadovalo odklad školní docházky pouze 16 % (tj. 8). Z toho 8 % (tj. 4) respondentů se rozhodlo pro odklad školní docházky svého dítěte kvůli zdravotním obtížím, 4 % (tj. 2) z obav z nároků školy a další 4 % (tj. 2) rodičů kvůli malé samostatnosti dítěte.

Tabulka č. 16B: Myslíte si, že bylo dobře připraveno na vstup do první třídy?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	32	32	64	64
spíše ano	18	50	36	100
spíše ne	0	50	0	100
ne	0	50	0	100

Graf č. 16B: Myslíte si, že bylo dobře připraveno na vstup do první třídy?

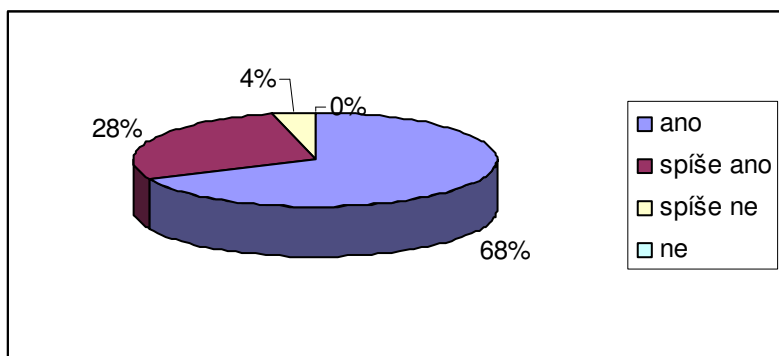

64 % (tj. 32) rodičů uvedlo, že jejich dítě bylo dobře připravené na školu. 36 % (tj. 18) respondentů odpovědělo spíše ano, což je také pozitivní hodnocení, avšak může signalizovat určitou nejistotu či obavy z dílčích schopností a dovedností, které uvádí graf č. 20B.

Tabulka č. 17B: Sahrála podle Vás příprava na vstup do první třídy v MŠ důležitou roli?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	34	34	68	68
spíše ano	14	48	28	96
spíše ne	2	50	4	100
ne	0	50	0	100

Graf č. 17B: Sahrála podle Vás příprava na vstup do první třídy v MŠ důležitou roli?

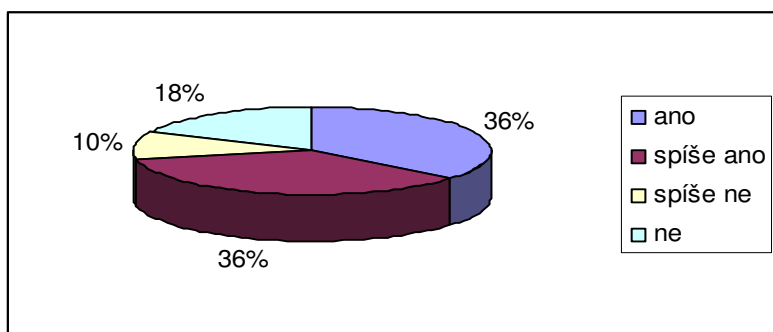

Převážná většina rodičů je přesvědčena o důležitosti MŠ v přípravě dítěte k povinné školní docházce. 4 % (tj. 2) rodičů se domnívá, že MŠ v přípravě dítěte na školu spíše není důležitá.

Tabulka č. 18B: Věnovali jste přípravě dítěte na vstup do první třídy zvláštní pozornost?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	18	18	36	36
spíše ano	18	36	36	72
spíše ne	5	41	10	82
ne	9	50	18	100

Graf č. 18B: Věnovali jste přípravě dítěte na vstup do první třídy zvláštní pozornost?

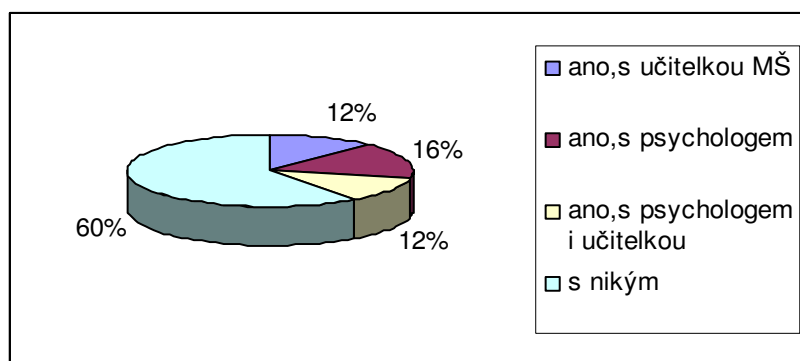

Převážná většina rodičů nepodcenila přípravu dítěte na vstup do první třídy a věnovala ji zvláštní pozornost. Překvapivé jsou odpovědi, kde 18 % (tj. 9) rodičů odpovědělo ne a 10 % (tj. 5) rodičů spíše ne. Nutno podotknout, že na kvalitě připravenosti dítěte pro školní požadavky se nepodílí pouze mateřská škola, ale především rodina.

Tabulka č. 19B: Využili jste konzultace?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano,s učitelkou MŠ	6	6	12	12
ano,s psychologem	8	14	16	28
ano,s psychologem i učitelkou	6	20	12	40
s nikým	30	50	60	100

Graf č. 19B: Využili jste konzultace?

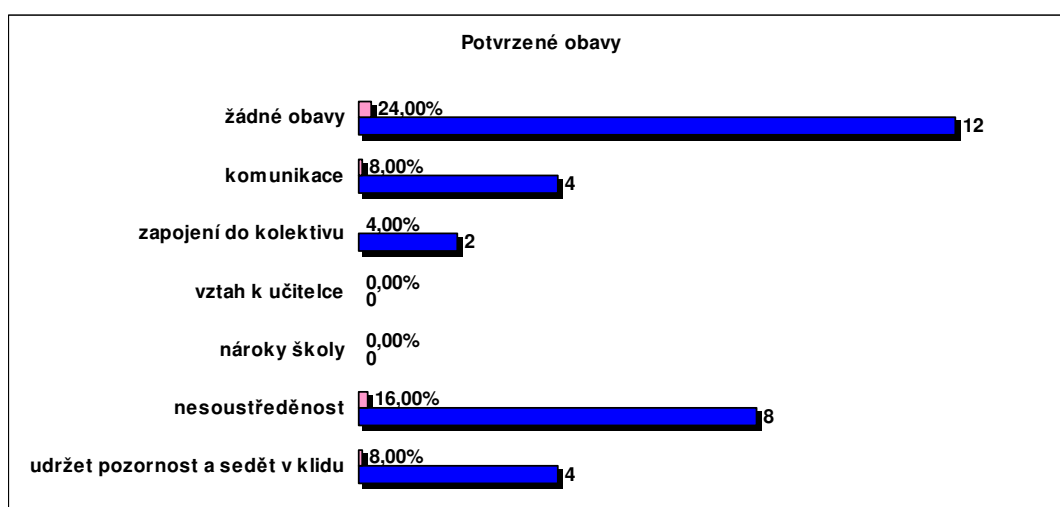

12 % (tj. 6) rodičů konzultovalo školní připravenost svého dítěte s učitelkou MŠ, 16 % (tj. 8) rodičů využilo konzultace s psychologem, 12 % (tj. 6) rodičů využilo konzultace s učitelkou MŠ i s psychologem a 60 % (tj. 30) rodičů tuto problematiku s nikým neřešilo.

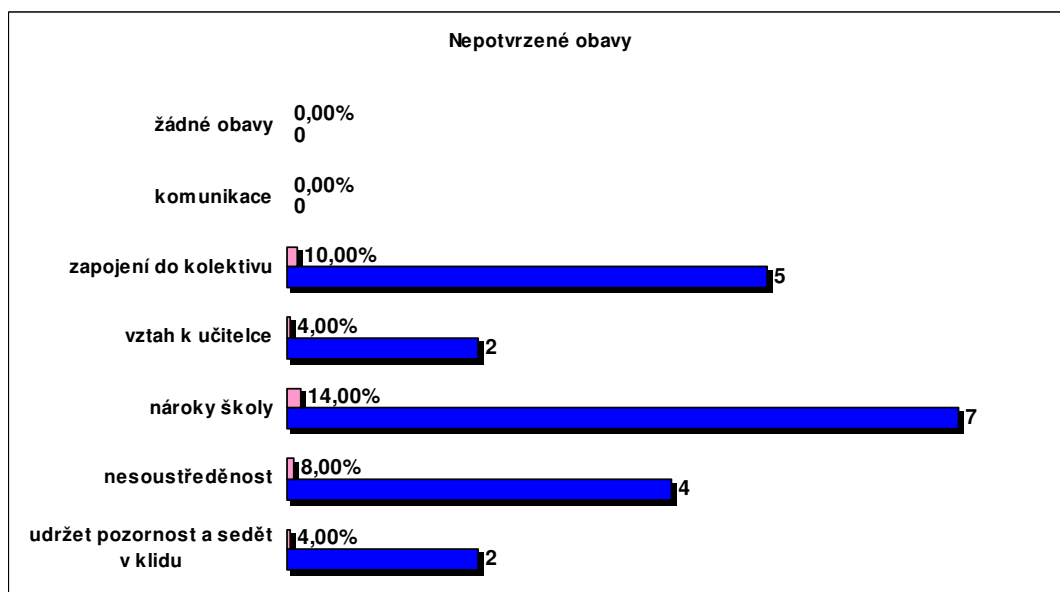
Tabulka č. 20B: Obavy rodičů před vstupem dítěte do 1. třídy ZŠ

obavy rodičů	potvrdily		nepotvrdily	
	absolutní	relativní	absolutní	relativní
udržet pozornost a sedět v klidu	4	8	2	4
nesoustředěnost	8	16	4	8
nároky školy	0	0	7	14
vztah k učitelce	0	0	2	4
zapojení do kolektivu	2	4	5	10
komunikace	4	8	0	0
žádné obavy	12	24	0	0

Graf č. 20B: Obavy rodičů před vstupem dítěte do 1. třídy ZŠ, které se potvrdily

Graf č. 21B: Obavy rodičů před vstupem dítěte do 1. třídy ZŠ, které se nepotvrdily

Volná otázka v dotazníku zjišťovala, jaké obavy rodiče doprovázely před nástupem jejich dítěte do první třídy a zda se jim potvrdily či nikoliv. K obsahu volné otázky rodiče

nejvíce uváděli obavy ze soustředěnosti, komunikace, vztahu k učiteli a z nároků školy. 36 % (tj. 18) respondentům se zmiňované obavy potvrdily a 40 % (tj. 20) dotazovaným se uváděné obavy nepotvrdily. Zbývajících 24 % (tj. 12) rodičů nemělo žádné obavy.

3.6 Ověření předpokladů

Předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že více než 70 % rodičů předškolních dětí z vybraných školských zařízení v Liberci, hodnotí připravenost ke vstupu do ZŠ pozitivně.

Otázky č. 1A – 16A zjišťovaly pohled rodičů na dílčí schopnosti a dovednosti svých dětí v oblasti tělesné, psychické a sociální, které jsou nezbytné pro úspěšné zvládnutí všech nároků školy. Při odpovídání na tyto otázky rodiče volili ze tří možností - zvládá samostatně (tzn. po vysvětlení ihned splní úkol), zvládá s dopomocí (tzn. dítě potřebuje delší nácvik, opakované vysvětlování, potřebuje větší podporu od dospělého), nezvládá (tzn. dítě činnost nesplní ani s podporou, je nad jeho možnosti). Na základě těchto odpovědí rodiče hodnotili celkovou připravenost svých dětí pro vstup do ZŠ, která je zjišťována v položce č. 18A.

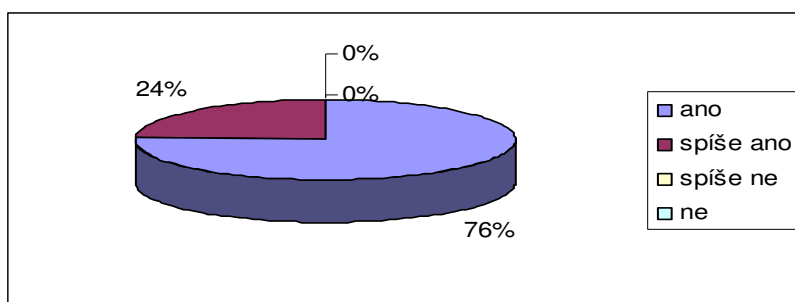
Otázky č. 17A – 20A sbíraly informace o postojích rodičů ke školní připravenosti, resp. zda se podíleli v přípravě dítěte na vstup do ZŠ, zda tuto problematiku s někým konzultovali a jaký má pro ně význam MŠ v přípravě dítěte na povinnou školní docházku.

Data pro potvrzení či zamítnutí předpokladu č. 1 byla získána z položky č. 18A, která zjišťovala celkový pohled rodičů na připravenost svých dětí pro vstup do ZŠ. Na tuto otázku rodiče volili ze čtyř možných odpovědí – ano, spíše ano (znamenající také pozitivní hodnocení, které však může signalizovat určitou pochybnost či obavu), spíše ne, ne.

Tabulka č. 18A: Myslíte si, že je Vaše dítě dobře připraveno na vstup do první třídy?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	38	38	76	76
spíše ano	12	50	24	100
spíše ne	0	50	0	100
ne	0	50	0	100

Graf 18A: Myslíte si, že je Vaše dítě dobře připraveno na vstup do první třídy?

76 % (tj. 38) rodičů uvedlo, že jejich dítě je dobře připravené na školu. 24 % (tj. 12) rodičů odpovědělo spíše ano, což může znamenat určitou nejistotu či obavy z dílčích schopností a dovedností, které uvádí v praktické části graf č. 22A (viz výše).

Z grafu tedy vyplývá, že 76 % (tj. 38) rodičů hodnotí své dítě jako dobře připravené na vstup do první třídy ZŠ, čili pozitivně.

Předpoklad č. 1 přijímáme.

Předpoklad č. 2: Lze předpokládat, že více než 60 % rodičů žáků prvních tříd z vybraných školských zařízení v Liberci, kteří již půl roku plní školní docházku, hodnotí připravenost svých dětí ke vstupu do ZŠ negativně.

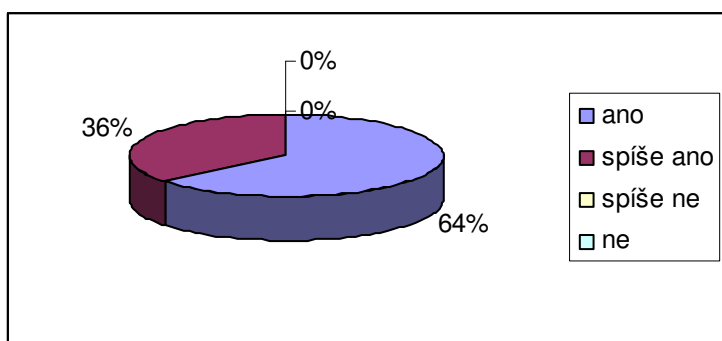
Otázky č. 1B – 15B, v nichž respondenti volili ze tří možných odpovědí, směřovaly k vyhodnocení a zpětné vazbě rodičů v kvalitě přípravy dětí před vstupem do základní školy. Otázky č. 17B – 19B zjišťovaly postoje rodičů ke školní připravenosti, resp. zda se podíleli v přípravě dítěte na vstup do ZŠ, zda tuto problematiku s někým konzultovali a jaký má pro ně význam MŠ v přípravě dítěte na školní docházku.

Data pro potvrzení či zamítnutí předpokladu č. 2 byla získána z položky č. 16B, která zjišťovala celkové hodnocení rodičů na připravenost svých dětí pro vstup do ZŠ. Na tuto otázku respondenti volili ze čtyř možných odpovědí – ano, spíše ano (signálem určité pochybnosti či obavy), spíše ne, ne.

Tabulka č. 16B: Myslíte si, že bylo dobře připraveno na vstup do první třídy?

	četnost			
	absolutní	kumulativní	relativní	absolutní relativní
ano	32	32	64	64
spíše ano	18	50	36	100
spíše ne	0	50	0	100
ne	0	50	0	100

Graf č. 16B: Myslíte si, že bylo dobře připraveno na vstup do první třídy?

64 % (tj. 32) rodičů uvedlo, že jejich dítě bylo dobře připravené na školní docházku. 36 % (tj. 18) respondentů odpovědělo spíše ano, což může signalizovat určitou nejistotu či obavy z dílčích schopností a dovedností, které uvádí graf č. 20B (viz výše).

Z výsledků tedy vyplývá, že 64 % (tj. 32) rodičů hodnotí připravenost svých dětí na vstup do první třídy pozitivně.

Předpoklad č. 2 zamítáme.

3.7 Shrnutí výsledků praktické části

Období nástupu do školy patří bezpochyby mezi nejvýznamnější etapy ve vývoji dítěte, které není vždy jednoduché. Některé základní školy poměrně rychle začínají s výukou, která klade značné nároky na celkovou připravenost ke zvládnání školních povinností, proto je velmi důležité, aby bylo dítě dostatečně zralé a připravené.

Dle R. Kohoutka (2011) je většina dětí každoročně na požadavky první třídy základní školy dostatečně připravená a vyspělá. Takové děti mají zralé všechny základní funkce, jsou schopné přiměřeného soustředění pozornosti, nejsou infantilní, nemají vážné poruchy ve výslovnosti, jsou v péči o sebe přiměřeně samostatné, mají zájem o učení ve škole a o společnost vrstevníků.

V našem průzkumu se z pohledu rodičů většina dětí do školy těší a jednotlivé schopnosti, které jsou nezbytné pro úspěšné zvládnutí požadavků školy, zvládají zcela samostatně nebo s dopomocí. Pouze v sebeobsluze si 4 % (tj. 2) dětí vůbec neumí poradit s tkaničkami, zipem či knoflíky a další 4 % (tj. 2) jedinců se nedokáže soustředit na práci. V obou případech je důležité tyto nedostatky nepřehlížet, ale usilovat o jejich zlepšení. Dále nám výsledky ukazují, že 60 % (tj. 30) dětí se bez větších obtíží dokáže na určitou dobu odloučit od rodiny a adaptovat se na nové prostředí. 84 % (tj. 42) dětí se rádo zapojuje do skupinových činností a snaží se v nich spolupracovat. 68 % (tj. 34) potomků je schopno pracovat dle pokynů dospělého. Školní připravenost dále zahrnuje schopnost respektovat běžné normy chování, s tím souvisí i podřizování se pokynům dospělého, což v našem případě splňuje 68 % (tj. 34) dětí. Pro školní výuku je dále nezbytné soustředit se na práci, tuto schopnost překvapivě zvládá 82 % (tj. 41) dětí samostatně a zároveň danou činnost dokončit, zde už počet dětí klesl na 68 % (tj. 34). Pro adaptaci na školu je významná úroveň verbální komunikace s vrstevníky i s učitelkou, tu zvládá 94 % (tj. 47) dětí zcela bez problémů. S tím souvisí i srozumitelné vyjadřování, s kterým nemá potíže 92 % (tj. 46) jedinců. Dále z výsledků vyplývá, že rodiče nepodceňují přípravu dítěte na vstup do první třídy a věnují jí zvláštní pozornost. Tento přechod sebou přináší pro některé rodiče jisté obavy, ale celkové výsledky ukazují, že 76 % (tj. 38) rodičů vnímá své děti jako dobře připravené na vstup do první třídy, čili pozitivně. Překvapivé je pouze zjištění, že 10 % (tj. 5) rodičů se na přípravě svého potomka do školy nepodílelo vůbec a dalších 10 % (tj. 5) rodičů odpovědělo spíše ne. Vzhledem k našemu malému počtu výzkumného vzorku, je to poměrně velké procento rodičů, kteří se na školní přípravě svého dítěte nepodílelo. Rodiče by si však měli uvědomit, že na kvalitě připravenosti dítěte pro školní požadavky se nepodílí pouze

mateřská škola, ale především oni. Zázemí a podpora, která je dítěti v rodinném prostředí poskytována, se odráží i v jeho schopnostech, které si sebou dítě do základní školy přináší.

Dotazník č. 2 byl určen pro rodiče žáků, kteří již půl roku navštěvují první třídu a mohli již částečně zhodnotit, zda jejich dítě bylo dostatečně na vstup do první třídy připraveno.

Říčan a Krejčířová (2006) tvrdí, že pokud do školy nastoupí dítě nezralé a nepřipravené, je vystaveno dlouhodobé stresové situaci. Takové děti mívají problém s adaptací na školní režim, bývají nepozorné, zbrklé nebo příliš pomalé, snadno unavitelné, neklidné, infantilní, nesamostatné (např. při jídle, osobní hygieně, oblékání), mívají vážnější poruchy řeči, špatně se podřizují a navazují kontakt s učitelem anebo s ostatními dětmi.

V našem průzkumu se z pohledu rodičů 94 % (tj. 47) dětí do školy těší. Nový režim dne a povinnosti s ním spojené přijalo 90 % (tj. 45) dětí bez větších potíží. Většina z nich si našla ve třídě kamarády a k učitelce mají kladný vztah. Pozitivní je i zjištění, že 88 % (tj. 44) dětí je schopno udržet pozornost a pracovat dle pokynů dospělého. Dle rodičů se však u některých dětí občas objevují drobné problémy se čtením (64 %, tj. 32), psaním (62 %, tj. 31) a počítáním (28 %, tj. 14). Dále je překvapivé zjištění, že 14 % (tj. 7) dětí je na konci týdne unaveno, příčinou může být nesprávně rozvržený režim dne nebo školní nepřipravenost. Vzhledem k tomu, že většina dětí je v dílčích schopnostech dle rodičů úspěšná, se v našem případě spíše bude jednat o špatně komponovaný režim dne, který by měl mít určitou pravidelnost. Dále z výsledků vyplývá, že převážná většina rodičů se podílela na přípravě svého potomka do první třídy, avšak 18 % (tj. 9) respondentů tomu nevěnovalo žádnou pozornost a dalších 10 % (tj. 5) dotazovaných odpovědělo spíše ne. Rodiče by měli mít na vědomí, že právě oni mohou dítěti zásadně pomoci v připravenosti na školu. Jejich úkolem není budování náskoku v oblasti školních dovedností (učit dítě číst, psát, počítat), ale v poskytnutí všestranně podnětného a citově vřelého zázemí.

Obavy ze soustředěnosti, komunikace a z kolektivu dětí, které rodiče doprovázely před nástupem jejich dítěte do první třídy nejvíce, se některým respondentům potvrdily. I přesto však 64 % (tj. 32) rodičů ohodnotilo své dítě jako dostatečně připravené na vstup do základní školy.

Průzkumné šetření tedy ukazuje, že rodiče předškolních dětí i rodiče žáků prvních tříd hodnotí školní připravenost pozitivně. Je nutné však podotknout, že tento průzkum mohlo ovlivnit to, že rodiče se snažili odpovídat co nejlépe ač byl dotazník anonymní.

4 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak vnímají rodiče předškolních dětí připravenost ke vstupu do ZŠ a jak vnímají a hodnotí připravenost dětí rodiče žáků prvních tříd plnících již půl roku školní docházku.

Práce je strukturována do dvou hlavních tematických celků, části teoretické a části praktické.

Teoretická část bakalářské práce vychází z pramenů odborné literatury zabývající se problematikou školní připravenosti. Charakterizuje předškolní vzdělávání, popisuje vývojové období dítěte před vstupem do ZŠ. Analyzuje pojmy školní zralost a školní připravenost a zároveň se pozastavuje nad nezralostí a nepřipraveností dítěte na školu. Dále se tato část zabývá možnostmi přípravy dítěte na školu v rodinném prostředí a v mateřské škole. Součástí je i diagnostika školní připravenosti a požadavky, které jsou na dítě ve škole kladeny.

Praktická část bakalářské práce obsahuje rozbor výsledků z dotazníkového šetření. Dotazník č. 1 byl určen rodičům předškolních dětí a dotazník č. 2 byl pro rodiče žáků prvních tříd. Oba dotazníky se snažily zachytit informace týkající se hodnocení školní připravenosti pohledem rodičů.

Z průzkumu vyplývá, že rodiče předškolních dětí i rodiče žáků prvních tříd hodnotí své potomky jako dostatečně připravené na školní docházku, čili pozitivně. Nedostatky připouštějí jen v některých dílčích schopnostech a dovednostech. Stanovený cíl byl tedy splněn.

Tato část práce by mohla být v praxi využívána učitelkami v mateřských školách, pedagogy v 1. ročnících základních škol, ale i zákonnými zástupci dítěte. Smysl této práce shledávám v možnosti informovat rodiče o problematice školní zralosti a připravenosti.

I přesto, že rodiče celkově v průzkumu hodnotí své dítě jako dostatečně připravené na školu, v dílčích schopnostech je stále co zdokonalovat, proto jsou v závěru bakalářské práce uvedena praktická doporučení, která by měla podpořit a zároveň zlepšit podmínky v přípravě dítěte na povinnou školní docházku.

Přínos práce pro vlastní pedagogickou činnost spatřuji v získání hlubšího povědomí o připravenosti dětí na školu. Neméně významná je i praktická část této práce, ve které se věnuji problematice školní připravenosti pohledem rodičů.

Závěrem je důležité podotknout, že průzkum byl proveden na malém počtu respondentů, proto jej nelze aplikovat na celou populaci a výsledky jsou spíše orientačního charakteru.

5 NÁVRH OPATŘENÍ

Nástup do první třídy klade na dítě značné nároky a je přirozené, že rodiče očekávají a chtějí, aby jejich dítě uspělo a cítilo se ve škole dobře. Pro snadný start dítěte do první třídy je tedy částečná příprava na školu nezbytná.

Sociální hledisko

Velmi důležité je rodičům připomenout, že právě oni jsou zodpovědní za výchovu, vzdělání, socializaci a celkový rozvoj svých dětí včetně předškolní přípravy.

Většina dětí by měla v posledním roce před školou navštěvovat MŠ. Cílená předškolní výchova je součástí výchovného programu mateřských škol a zejména s blížícím se nástupem do školy může být pro dítě cenným doplněním a obohacením rodinného prostředí. Rodiče by měli mít zájem o pravidelný kontakt s učitelkami v MŠ, který umožňuje prohovorit o situaci dítěte vzhledem k jeho nástupu do školy. Učitelky v MŠ dítě znají, mohou posoudit, jak se projevuje v dílčích schopnostech, které jsou pro zvládnutí školních nároků nezbytné. Zároveň mohou případně rodiče upozornit na některé projevy nezralosti a doporučit jim, aby se o nástupu dítěte do školy poradili s odborníkem (lékařem, psychologem).

Základní školy by se měly pokusit rodičům více prezentovat svoji školu, představit její program (např. pomocí výstavy, internetových stránek apod.), jelikož ten může rodiče zásadně ovlivnit při výběru vhodného vzdělávacího zařízení pro jejich dítě. Zároveň by základní školy měly více usilovat o navázání první spolupráce a získání informací o rodině. Vhodnou formou je např. dotazník, který rodiče vyplní na začátku školního roku. Ten může obsahovat otázky týkající se zejména zájmů rodiny, společných aktivit, možnosti spolupráce, ale také zjistit očekávání rodičů, případně jejich dětí.

Pedagogické hledisko

Důležité je cílené působení rodičů na dítě, snaha o vytvoření pozitivního postoje ke vzdělání, snaha o vštípení základních návyků a smyslu pro zodpovědnost. Vhodným přístupem je jistě osobní příklad rodičů a výchovný styl. Výchova by měla být přijímající, důsledná a samozřejmě trpělivá.

Rodiče by měli přirozeně vnímat, že se začátek povinné školní docházky blíží a práci na rozvíjení dítěte nebrat jako zátěž. V poslední době mají rodiče možnost využít řadu pomůcek a materiálů pro cílenou přípravu dítěte na školu, jako např. „Šimonovy pracovní

listy“, „Hrajeme si s Filipem“ atd. Využít však mohou i běžné dětské časopisy s úkoly pro předškoláky, např. „Pastelka“, „Méd'a Pusík“, „Sluně“ apod. Vhodné podněty k lepšímu pochopení o výchovném vedení budoucích prvňáčků lze nalézt mj. i v publikacích od J. Kropáčkové „Budeme mít prvňáčka, od J. Klégrové „Máme doma prvňáčka“, od A. Kucharské a D. Švancarové „Bezstarostné roky? Kroky a krůčky předškolním věkem“ apod.

Rodiče by měli mít na vědomí, že právě oni hrají rozhodující roli v přípravě dítěte na povinnou školní docházku. Mají spoustu příležitostí a značnou šanci rozvíjet pohybové, rozumové i společenské schopnosti dítěte. Je velkým přínosem dětem číst, povídat si s nimi, společně zpívat, poskytovat dostatečný prostor pro výtvarné činnosti, spontánní hry a pohybové aktivity. Tím dítě nejen vychováváme, ale současně ho připravujeme na život a samozřejmě i na vstup do základní školy. Na dítěti je skutečně znát, zda se mu rodiče věnují, nebo jestli mu raději pustí televizi či počítač. Čas, láska, porozumění a postupné nastavování pravidel jsou to nejlepší, co svému dítěti mohou rodiče dát.

Psychologické hledisko

Pro školní úspěšnost hrají velice důležitou úlohu vztahy v rodině. Dobré rodinné zázemí má pro dítě nesmírný význam. Dítě by se mělo cítit doma dobře a v bezpečí, protože jen tak bude mít dobrou základnu pro svůj další rozvoj. V zájmu každého rodiče by měla být podpora a rozvoj osobnosti dítěte ve všech směrech. Pro cílenou přípravu nabízí současný trh řadu pomůcek a materiálů, které uvádíme viz výše (pedagogické hledisko).

Začátek povinné školní docházky je náročný jak pro dítě, tak pro rodiče. Chvilku trvá, než si všichni zvyknou na nový režim, než se dítě ztotožní s rolí žáka a naučí se plnit nové povinnosti, chce to trpělivost a pochopení jak ze strany rodičů, tak ze strany učitelů. Rodiče i pedagogové by měli děti motivovat, povzbuzovat, často chválit, ale také je vést k samostatnosti, pečlivosti, důslednosti a především k zodpovědnosti za sebe samé. Je velmi vhodné si s dítětem povídat o škole, vyptávat se ho, co během dne prožilo, s kterým kamarádem si hrálo o přestávce, co nového říkala paní učitelka, co má za úkol, apod. Domácí příprava na vyučování by měla být pravidelná, v klidné atmosféře, aby se dítě mohlo dostatečně soustředit. Zároveň by se nemělo přetěžovat, ale nechat mu prostor pro volnou hru. Prvňáček potřebuje střídat činnosti (učení, odpočinek, hra).

V průběhu školního roku se jistě vyskytnou drobné potíže, které dítě postupně odstraní samo nebo s pomocí rodičů. Při počátečním neúspěchu je důležité dítě nekárát, ale vysvětlit, zopakovat nejasné a povzbudit ho. Když se mu stále nebude dařit problém zvládnout, je

vhodné poradit se s vyučujícím, který může doporučit další aktivity na procvičování učiva nebo zkusí zařadit jiné vyučovací metody. Pokud přesto budou potíže přetrvávat, které rodiče nejsou schopni řešit, je vhodné obrátit se na další odborníky (např. konzultace s výchovným poradcem, který působí na každé základní škole, nebo se objednat v pedagogicko-psychologické poradně).

Speciálně pedagogické hledisko

Pro předškolní děti, které by mohly být potencionálně ohroženy problémy na začátku školní docházky (jako např. s odkladem školní docházky, s problémy v adaptaci, v komunikaci, děti neurotické apod.), existují různé screeningové testy a stimulační programy, které mohou v rámci prevence rodiče s dětmi podstoupit. Tyto intervenční přístupy jsou většinou realizovány speciálními pedagogy v pedagogicko-psychologické poradně nebo učitelkou v mateřské škole. Z praxe učitelky MŠ jsem se však s těmito alternativními metodami setkala minimálně. Bylo by vhodné, kdyby se tyto postupy začaly aplikovat ve všech mateřských i základních školách. U předškolních dětí a školních začátečníků by se měl provádět **screening**, který umožňuje podchytit případné deficity jednotlivých funkcí a následně zvolit vhodný program pro jejich stimulaci. Ke screeningu rizikových faktorů lze využívat například těchto testů:

- ***Prediktivní baterie obtíží ve čtení*** podle A. Inizana, upravila a českou verzi ověřila B. Lazarová. Tento test predikuje obtíže ve čtení, ale i celkovou úspěšnost dítěte ve škole.
- ***Sheffieldský screeningový test diagnostiky dyslexie*** pro předškolní věk, který upravila O. Zelinková.
- ***Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky*** autorek A. Kucharské a D. Švancarové.

K podpoře a rozvoji některých oslabených dílčích funkcí lze využít následujících preventivních programů:

- ***Edukativně stimulační skupiny*** - ve skupině pracuje pedagog s 6 – 8 dětmi, s dítětem je současně přítomen i jeden z rodičů, který se stává pomocníkem při plnění úkolů. Rodič získává náměty a praktické ukázky pro práci s dítětem, jak rozvíjet jeho schopnosti i v domácí přípravě.
- ***Metoda Dobrého startu*** M. Bogdanowicz, kterou upravila J. Swierkozsová. Tato metoda je postavena na pohybových cvičeních spojených se zpěvem písně a jejím grafickým zápisem.

- **Metoda Brigitte Sindelarové**, která je popsána v knize ***Předcházíme poruchám učení***, nabízí soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě, který obsahuje úkoly zaměřené na dílčí funkce.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENÍŠKOVÁ, Tereza. *První třídou bez pláče*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1906-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 11. ISBN 978-80-251-2569-4.

CYHELSKÝ, Lubomír. *Teorie statistiky I*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1990. ISBN 80-03-00421-7.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

KLENKOVÁ, Jiřina, KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2002.

KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1020-1.

KOHOUTEK, Rudolf. *Způsobilost pro školní docházku* [online]. 2008 [cit. 2011-2-28]. Dostupné z: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0811/zpusobilost-pro-skolni-dochazku>>.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KOTULÁN, Jaroslav a kol. *Zdravotní nauky pro pedagogy*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3844-6.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 114. ISBN 978-80-247-1568-1.

KREISLOVÁ, Zdena. *Krok za krokem 1. třídou*. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.

KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 41. ISBN 978-80-7367-359-8.

KUCHARSKÁ, Anna, ŠVANCAROVÁ, Daniela. *Bezstarostné roky? Kroky a krůčky předškolním věkem*. 1. vyd. Praha: Scienta, 2004. ISBN 80-7183-291-X.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 1. doplň. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3246-6.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. vyd. Praha: Avicentrum, 1986. 276 s. ISBN 80-084-86.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. s. 94. ISBN 80-85824-06-X.

MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

MONATOVÁ, Lili. *Speciálně pedagogická diagnostika z hlediska vývoje dětí*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-86-9.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004. s. 7. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2007. s. 12. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

ŘÍČAN, Pavel, KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přeprac. a doplň. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1049-8.

SPÁČILOVÁ, Hana. *Pedagogická diagnostika v primární škole I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0568-7.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. 978-80-246-1820-3.

ŠVINGALOVÁ, Dana, PEŠATOVÁ, Ilona. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. ISBN 80-7372-046-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních ze dne 9. 2. 2005.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) ze dne 24. 9. 2004.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro rodiče předškolních dětí

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče žáků prvních tříd

Příloha č. 1

Dotazník pro rodiče předškolních dětí:

Vážený rodiče,

chtěla bych vás požádat o vyplnění předloženého dotazníku. Jsem studentka Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity a pracuji na bakalářské práci. Cílem mé praktické části práce je zmapování připravenosti dětí na zdárné zvládnutí první třídy základní školy. Proto vás žádám o co nejpresnější vyplnění dotazníku. Veškeré vámi sdělené údaje budou využity pouze za účelem zpracování bakalářské práce.

Děkuji za spolupráci.

Zde prosím doplňte Váš:

Věk:

Pohlaví: žena muž

Nejvyšší dosažené vzdělání: a)základní b)vyučen bez maturity c)vyučen s maturitou
d))středoškolské e)vyšší odborné f)vysokoškolské

Počet dětí v rodině:

Pořadí narozeného dítěte: a)první b)druhé c)třetí

Charakter rodiny: a)úplná b)neúplná bez otce c)neúplná bez matky
d)matka žijící s přítelem e)otec žijící s přítelkyní

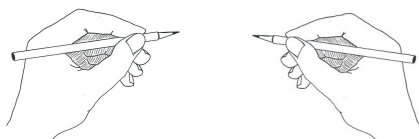
Jaký je míra starostlivosti o vaše dítě? a)absolutní volnost b)přehnaná starostlivost
c)adekvátní chování

1. Ovládá Vaše dítě dobře pohyby svého těla, je obratné?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

2. Drží správně tužku? (viz obr.)

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

3. Je Vaše dítě samostatné a soběstačné (umí se samo obléknout, najíst, udržet čistotu)?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

4. Umí si poradit s tkaničkami, zipem a knoflíky?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

5. Orientuje se v základních údajích: jméno – věk – bydliště?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

6. Podřídí se pokynům dospělého, resp. dodržuje pravidla chování?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

7. Je schopné soustředit se na práci?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

8. Dokončí započatou činnost?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

9. Zvládá odloučení od rodičů?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

10. Komunikuje s dětmi a s učitelkou?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

11. Adaptuje se na změny, na nové situace, prostředí?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

12. Spolupracuje, zapojuje se do činnosti ve skupině a vzájemně pomáhá?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

13. Dokáže srozumitelně vyjádřit své potřeby?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

14. Umí si snadno zapamatovat dětská říkadla a básničky?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

15. Rozumí číselnému pojmu (např. spočítá pastelky do 5, chápe pojmy hodně-málo, více-méně, vyjmenuje řadu čísel)?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

16. Orientuje se v prostoru (nahore, dole, vpředu, vzadu, vpravo, vlevo)?

zvládá samostatně zvládá s dopomocí nezvládá

17. Sehrála podle Vás příprava na vstup do první třídy v MŠ důležitou roli?

ano spíše ano ne spíše ne

18. Myslíte si, že je Vaše dítě dobře připraveno na vstup do první třídy?

ano spíše ano ne spíše ne

19. Těší se Vaše dítě do první třídy?

ano spíše ano ne spíše ne

20. Věnujete přípravě na vstup do první třídy zvláštní pozornost?

ano spíše ano ne spíše ne

21. Využili jste konzultace Využili jste konzultace?

- a) ano, s učitelkou MŠ
- b) ano, s psychologem
- c) ano, s psychologem i učitelkou
- d) s nikým

22. Volná otázka – Popište Vaše konkrétní obavy před vstupem dítěte do první třídy ZŠ?

Příloha č. 2

Dotazník pro rodiče dětí, které již půl roku navštěvují 1. třídu:

Vážení rodiče,

chtěla bych vás požádat o vyplnění předloženého dotazníku. Jsem studentka Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity a pracuji na bakalářské práci. Cílem mé praktické části práce je zmapování připravenosti dětí na zdárné zvládnutí první třídy základní školy. Proto vás žádám o co nejpresnější vyplnění dotazníku. Veškeré vámi sdělené údaje budou využity pouze za účelem zpracování bakalářské práce.

Děkuji za spolupráci.

Zde prosím doplňte Váš:

Věk:

Pohlaví: žena muž

Nejvyšší dosažené vzdělání: a)základní b)vyučen bez maturity c)vyučen s maturitou
d)středoškolské e)vyšší odborné f)vysokoškolské

Počet dětí v rodině:

Pořadí narozeného dítěte: a)první b)druhé c)třetí

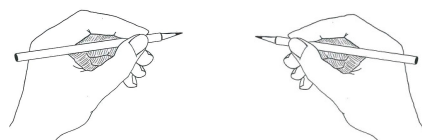
Charakter rodiny: a)úplná b)neúplná bez otce c)neúplná bez matky

d) matka žijící s přítelem e) otec žijící s přítelkyní

Jaký je míra starostlivosti o vaše dítě? a)absolutní volnost b)přehnaná starostlivost

c)adekvátní chování

1. Navštěvovalo Vaše dítě MŠ rádo?
a) ano, velmi rádo b) ne moc rádo c) nerado
2. Domníváte se, že je MŠ pro dítě důležitá ?
a) ano je b) musí ji navštěvovat, nemá jinou možnost c) není důležitá
3. Těší se vaše dítě do školy ?
a) ano, těší b) ne, netěší c) pouze na školní akce (kino, divadlo apod.)
4. Jak si dítě zvyklo na nový režim dne, vstávání do školy ?
a) navyklo si bez problémů b) navyklo si s problémy c) dosud si nezvyklo
5. Navazuje Vaše dítě snadno přátelský kontakt s jinými dětmi?
a) ano, bez problémů b) s problémy c) ne, vůbec snadno
6. Plní domácí úkoly samostatně?
a) ano, je samostatné b) potřebuje pomoc c) ne, je nesamostatné
7. Drží správně tužku? (viz obr.)
a) ano b) ne c) neví

8. Má problémy se psaním?
a) ne, nemá b) občas c) ano, má
9. Má problémy se čtením?
a) ne, nemá b) občas c) ano, má
10. Má problémy s matematikou?
a) ne, nemá b) občas c) ano, má
11. Jaký vztah má dítě ke své třídní učitelce?
a) respektuje ji b) obdivuje ji c) má k ní výhrady
12. Dokáže pracovat dle pokynů učitelky?
a) ano, dokáže b) s problémy c) ne, nedokáže
13. Soustředí se na zadané úkoly?
a) ano, soustředí b) s problémy c) ne, nesoustředí
14. Je Vaše dítě na konci týdne unavené?
a) ano, často b) občas c) ne, není
15. Požádali jste o odklad školní docházky? Co vás k tomu vedlo ?
a) zdravotní stav dítěte
b) obavy z náročnosti školy
c) malá samostatnost dítěte
d) nepožadovali jsme odklad
16. Myslíte si, že bylo dobře připraveno na vstup do první třídy?
a) ano b) spíše ano c) ne d) spíše ne
17. Sehrála podle Vás příprava na vstup do první třídy v MŠ důležitou roli?
a) ano b) spíše ano c) ne d) spíše ne
18. Věnovali jste přípravě dítěte na vstup do první třídy zvláštní pozornost?
a) ano b) spíše ano c) ne d) spíše ne
19. Využili jste konzultace?
e) ano, s učitelkou MŠ
f) ano, s psychologem
g) ano, s psychologem i učitelkou
h) s nikým
20. Volná otázka – Popište konkrétní obavy před vstupem Vašeho dítěte do první třídy ZŠ –
potvrdily se Vaše obavy? Pokud ano, vypište které?